

СААЛАЕВ Өскөн

**ЖАҢЫ ТАРЫХ БОЮНЧА САБАКТЫН ПЛАНЫНЫН
УСУЛДУК ИШТЕЛМЕЛЕРИ**

(толукталып кайра чыгарылышы)

8-класс

**БИШКЕК
2015 – ЖЫЛ**

УДК
ББК 74 37
С-47

Кыргыз Билим берүү академиясынын
Окумуштуулар кеңешинде 9-класстын
“Жаңы тарых боюнча сабактын планынын усулдук иштелмелери”
окуу китеби катары бекитилген
(токтом №8, 27-апрель, 2013-жыл)

Жооптуу редактор:

Кадырова Айнура, КР билим берүүсүнүн отличниги

Рецензиялагандар:

Мамбетова З.Ж. педагогика илиминин кандидаты
Байболотова И.Б. Бишкек ш. УКГнын тарых мугалими,
КР билим берүүсүнүн отличниги

С-47 **Саалаев Өскөн Жаңы тарых боюнча сабактын
планынын усулдук иштелмелер** - 2015 -94 бет

Мугалимдерге сунушталган окуу куралы

ISBN 9967-20-912-7

Сунушталган усулдук колдонмо 8-класс үчүн жазылган “Жаңы тарых” окуу китебине арналып, учурдун мезгил талабына ылайык жазылды. Ар бир сабак интерактивдүү ыкмаларды пайдалануу менен жазылып иштелип чыкты. Бул окуучулардын сабакка болгон кызыгуусун, өз ара активдүү кызматташтыкты ж.б. көндүмдөрдү арттырат деген ойдомун.

С 9967-21-884-7

УДК
ББК 7437
ISBN 9967-20-912-7

Киришүү

Сабактын планындагы өзгөчөлүктөр

Урматтуу кесиптештер! Колуңардагы сабактын планынын иштелмелери жаңы тарых окуу китеби үчүн жазылып, азыркы учурдун талабына ылайык иштелип чыкты жана ар бир тема ар түрдүү интерактивдүү ыкмаларды колдонуу менен жазылды. Ошондой эле сабактын ар бир максатында окуучулар жетише турган ийгиликтер жана сабактардын жабдылышы ачык, даана көрсөтүлдү.

Бул сабактардын иштелмелеринде башкаларга салыштырганда көп өзгөчөлүктөр бар. Алсак, сабактын планын жазганда сабактын өтүлө турган күнүнүн ордуна (өтүү мөөнөтү), өтүлө турган жумасы көрсөтүлдү. Себеби, сабак өтүлүүчү күндү көрсөткөндө ар кандай себептер менен ал күнү өтүлбөй калышы мүмкүн. Ошондуктан, сабак кайсы жумада өтүлөөрүн, мисалы, өтүү мөөнөтү: сентябрдын биринчи жумасы деп көргөзсөк, сабак ошол жуманын ичинде өтүлөөрү белгилүү болот.

Дагы бир өзгөчөлүгүн алсак, ар бир сабак фрагмент түрүндө жазылып, өтүү убактысы 15-35 мүнөттү камтыйт. Ушул убакытка ченелип тексттер даярдалып берилди. Калган убактыларын мугалим өз алдынча пайдалана алат. Бул тексттер окуучулардын түгөйү менен же чакан топтордо иштөөсүнө арналып, биргелешип иштөөгө, бири-бирин окутууга, жалпы класс менен талкуулаганга ылайыкталып жазылды. Мындай фрагмент түрүндө интерактивдүү ыкмаларды пайдаланып, жазылган сабактар окуучуларды жандандырып, сабакка болгон кызыгуусун арттырат. Мында мугалим менен окуучулардын аткара турган иштери толугу менен кадамдарга бөлүнүп, иштелип чыккан. Мен бул усулдук колдонмону даярдоодо, өзүм окуп жана бирге иштешкен эл аралык уюмдардын (Регионалдык изилдөө институту, Глобалдык билим берүү ж.б.) иш тажрыйбаларын пайдаландым. Окуучулар берилген убакыт бүткөндө аткарган иштерин окуучулардын алдында жактап берүү (презентациялоо) мүмкүнчүлүктөрүн алышат.

Окуучулардын презентациясынан кийин мугалимдин, окуучулардын сабак тууралуу пикирин, түшүнүгүн, чечимдерди кантип кабыл алышкандыгын иликтөө үчүн аларга суроо берүүсү рефлексия (латынча – артка кайрылуу) деп аталат.

Мисалы:

- Чечимдерди кандайча кабыл алдыңар?
- Сабак кызыктуу болдубу?
- Өзүңөрдү кандай сездинер ж.б.

Окуучулардын билимин, таанып-билүүчүлүк жана чыгармачылык жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүүчү интерактивдүү методдор да кеңири колдонулду.

Интерактивдүү – бул англис тилинен которгондо “өз ара аракетте болуу” дегенди билдирет. Интерактивдүү ыкма менен окутуу баарыдан мурда бул окуу процессинде өз ара байланышта болуу жана түгөйлөрдүн же топтордун өз ара аракеттениши менен алардын кызматташтыгы.

“Окутуунун интерактивдүү методу” деген терминдин өзү педагогикада ХХ- кылымдын 80-жылдары пайда болгон. Советтик педагогикада ал “кызматташтык педагогикасы” деп аталган. Бул аталыш советтик мектептин эң жакшы сапаттарын, орус жана чет элдик психология – педагогикалык илимдин жана практиканын жетишкендиктерин бириктирип, 80-жылдардагы мугалимдер тарабынан берилген.

Интерактивдүү методдор мугалим менен окуучунун жана окуучу менен окуучулардын ортосундагы өз ара байланыштарды камсыз кылат. Ошондой эле окуу процессиндеги окуучулардын өз алдынча таанып-билүү ишмердүүлүгүн жана биргелешип иштөө көндүмдөрүн өнүктүрөт.

Натыйжада окуучулар:

- Түгөйү менен жана топто иштей билүү
- Проблеманы көрүп жана чече билүү
- Бирге иштөөдө толеранттуулукту көрсөтө билүү
- Бири-бирин угуу, сыйлоо ж.б. сапаттарга ээ болушат.

Ошондой эле бул колдонmodo окуучулар үчүн интерактивдүү оюндар да берилди.

Урматтуу кесиптештер, жыйынтыгында айтаарым бул усулдук колдонмо мугалимдердин жүрөгүнөн түнөк таап, анын столдук китебине айланып, окуучуларга билим берүүдө иштерин жеңилдетет деп ойлоймун.

Урматтуу кесиптештер!

Ушул сабактын планынын иштелмелерин жазууда пайдаланылган ыкмалар менен “Окутуунун интерактивдүү усулдары” аттуу китептен таанышсаңыздар болот.

Ошондой эле, жогоруда киришүү бөлүгүндө көрсөтүлгөн өзгөчөлүктөрдөн башка, сабактын планынын иштелмесинин максаттарын аныктоодо дагы бир нече талаптар ишке ашырылды. Алсак, сабактын максатын мугалимдин позициясы менен жана сабактын максатын окуучунун позициясы менен түзүү.

Сабактын максатын төмөнкү таблицадагы мугалимдин позициясы бөлүгүндөгү сөздөр менен аяктаганда, сабактын максаты мугалимдин ишине гана таандык болуп, окуучулардын өз

максаттарына жетишүүсүн камсыз кылуу, мугалимдин милдети болуп калат.

Сабактын максаты таблицадагы окуучунун позициясы бөлүгүндөгү сөздөр менен түзүлсө, анда ал окуучуга тийиштүү болуп, сабак учурунда окуучулар ар түрдүү көндүмдөргө, билгичтиктерге, мамилелерге, баалуулуктарга ээ болушат.

Сабактын максатын мугалимдин позициясы менен түзүү	Сабактын максатын окуучунун позициясы менен түзүү
<ul style="list-style-type: none"> • Окутуу. • Билим берүү. • Түшүндүрүү • Үйрөтүү • Айтып берүү. • Өнүктүрүү • Көрсөтүү • Чыгаруу. • Тааныштыруу ж.б. 	<ul style="list-style-type: none"> • Окуучулар түшүндүрүп бере алышат. • Сүрөттөп бере алышат. • Колдоно алышат. • Айырмалай алышат. • Дал келтире алышат. • Түшүнүгүн калыптандырышат. • Өздөштүрүүсүн камсыз кылышат. • Билимин, маалыматын жогорулатышат. • Сынчыл ойломун өнүктүрүшөт. • Эске тутумун машыктырышат. • Көндүмдөргө ээ болушат. • Билгичтиктерге ээ болушат.

Ар бир тема ушул талаптарды эске алуу менен иштелип чыкты. Эгерде, сиз дагы толуктап, өзгөртүүлөрдү киргизсеңиз, теманын аягында атайын орун калтырылды.

Ишиңиздерге ийгилик каалайм.

Автор

Администрация мүчөсү бекитет

Бекитемин	201 -жыл	колу	
Бекитемин	201 -жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы:

8-класс. Жаңы тарых.

Тема: 1. XVII- кылымдагы Англиядагы буржуазиялык революция

Өтүү мөөнөтү: Сентябрьдын биринчи жумасы.

Колдонулган ыкма: Жалпы бири-бирин окутуу, карта менен иштөө

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Англия чексиз монархиядан парламенттик монархияга өтүү мезгилинде революциянын чыгыш себептери жана жарандык согуштун жүрүшү менен таанышып, Англияда Республиканын орношуна баа берет.

Тарбиялык: Революциянын жана жарандык согуштун чыгыш себептери жана тарыхый маанисин окуп-үйрөнүү аркылуу окуучулар патриоттуулук, жарандык активдүүлүк чечкиндүүлүк сапаттарын калыптандырышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Окуучулардын буржуазиялык ревлюция жана жарандык согуш жөнүндөгү түшүнүктөрүн кеңейтүү, окуган маалыматтарын бири-бирине аргументтүү түрдө түшүнүктүү кылып айта билүү жана карта менен иштөө көндүмдөрүн өнүктүрүшөт.

Сабактын жабдылышы: Ар бир окуучуга кыскача маалыматтар жазылган бирден карточка даярдалат, карта илинет.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 25 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өткөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучуларга жаңы темага тиешелүү кыскача маалыматтар жазылган карточкалар таратылат. Эскертүү: бир тапшырманы эки-үч окуучуга берсе да болот (нускаманы кара).

2-кадам: Окуучулар аларды окуп чыгышат. Түшүнүксүз болсо, мугалимге суроо беришет (5-6 мүнөт).

3-кадам: Белгиленген убакыт бүткөндө окуган маалыматтарын ордунан туруп, бири-бирине кыдырып, айтып беришет (8-10 мүнөт).

4-кадам: Алар бир окуучунун тегерегине топтолбостон, ар бири жекече пикир алышуулары керек.

Тапшырманын мааниси окуучулар өзүндөгү маалыматтарды башкалар менен бөлүшүп, өзү башкалардан үйрөнгөн экендигин мугалим окуучуларга эскертип коюусу керек.

5-кадам: убакыт бүткөндө, мугалим окуучулардан ким канча маалымат алгандыгын жана аларды айтып берүүсүн суранат. Бул айрым окуучуларды баалоого да мүмкүнчүлүк берет (10 мүнөт).

Рефлексия:

- Сабакта кандай билим, көндүмдөргө ээ болдуңар?
- Карточка менен окуу силерге кандай пайда келтирди?
- Сабак кызыктуу болдубу?

Мугалимдерге нускама:

Мугалим монархиялык парламенттик бийликтер, буржуазиялык революция, жарандык согуш, Нейзбидеги салгылашуу, протекторат, реставрация, кавалерия, революция, даңктуу революция, узак парламент деген сөздөрдү аныктамалары менен карточкаларга жазып, даярдап коёт (3-4 сүйлөм).

Жалпы бири-бирин окутуу усулунда пайдалануучу карточкалар (Мугалим дагы кошумчалайт).

№1 карточка

XVII-кылымдын 40-жылдарында Англия экономикалык мүнөзү боюнча агрардык өлкө болгон. Феодалдык мамилелер үстөмдүк кылган. Бүткүл жер королдун менчиги болгон. Дворяндар жердин толук ээси болушпастан, королдун жерин кармап туруучулар болуп эсептелген. Дыйкандар дворяндарга таандык жерлерде жашап, аларга акчалай оброк төлөшкөн.

№2 карточка

Англияда капиталисттик мамилелер жаралып, нооту жана тоо-кен тармагындагы өндүрүш мануфактуралары көбөйгөн. Өндүрүштүн өсүшү сооданы жандандырган. 200 миң калкы бар Лондон шаары чоң соода борборуна айланган.

№3 карточка

Англиядагы буржуазиялык революция. Чыгыш себеби:

1. Эски феодалдык тартип жана пайда болуп келе жаткан капиталисттик мамилелердин ортосундагы карама-каршылык.

2. Король Карл Iдин башкаруусу жана парламенттин ортосундагы ажырымдын жана мамиленин курчушу, стюарттардын жүргүзгөн саясатына болгон нааразылык.

3. Англиялык чиркөө жана пуритандык (лат “пурус” “таза тазаланган”) идеологиянын ортосундагы карама-каршылык.

Революциянын кыймылдаткыч күчү дыйкандар жана шаардык кедейлер болгон. Революцияга буржуазия жана буржуазиялашкан жаңы дворяндар жетекчилик кылышкан.

№4 карточка

Карл I нин 1629-1640-жылдардагы 11 жылдык жеке башкаруусу бүтүп, элдин талабы боюнча мыйзамсыз салыктарды жойгон жана парламенттин макулдугусуз салык киргизе албай калган.

1640-1653-жылдары иштеген парламент тарыхта узак парламент деп аталган.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 -жыл	колу	
-----------	----------	------	--

Бекитемин	201__-жыл	колу	
-----------	-----------	------	--

Түзгөн:

Сабактын планы:

8-класс: Жаңы тарых.

Тема: 2. Англиядагы өнөр жай революциясы

Өтүү мөөнөтү: Сентябрьдын экинчи жумасы

Колдонулган ыкма: Түгөйлөр менен иштөө, салыштыруу.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Англиядагы өнөр жай төңкөрүшүнүн башталыш себептери, техникалык ойлоп табуулар жана алардын натыйжалары, алгачкы фабрика тууралуу окуп, түшүнүгүн арттырышат.

Тарбиялык: Өнөр жайдагы ойлоп табуулардын, коомдун, экономиканын өнүгүшүнө тийгизген таасирин баалай билүүгө, текст менен иштөөдө жоопкерчиликке, салыштырып талдоодо окшоштуктарды аныктай билүүгө, бирге иштөөгө жана бири-бирин уга билүүгө тарбияланышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Анализдөө, салыштыруу, текст менен иштөө жана сынчыл ойлоону, билгичтиктерин өнүктүрүшөт.

Сабактын жабдылышы: эки окуучуга бирден текст, ручка, дептер.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 25 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өткөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучуларга тексттер таратылат (№ 1-2-3 тиркемелер).

2-кадам: Окуучулар жуптарга биригишип, № 3-тиркемедеги таблицаны дептерине чийишет.

3-кадам: Түгөйлөр таратылып берилген тексттерди пайдаланып, мануфактура жана фабриканын айырмачылыктары менен окшош жактарын салыштырып, таблицага жазышат (5-7 мүнөт).

4-кадам: Аткарган иштерин окуп беришет. Мугалим же окуучулар суроо берип, жалпы талкуу жүрөт (6-8 мүнөт).

5-кадам: Мугалим кошумча маалыматтагы мануфактуранын формалары жана таркоо этаптарын окуучуларга таратып берип, салыштыра окуп, айтып беришет.

Суроолор:

1. Мындай айырмачылыктарды салыштыруудан кандай маалыматтарды алдынар?

2. Мануфактура менен ойлоп табылган техникалар жана фабрикалардын кандай өзгөчөлүктөрүн билдиңер?

3. Бир машинаны ойлоп чыгаруу, башка машиналарды ойлоп чыгарууда кантип түрткү бергендигин айтып бергиле.

4. Мануфактурадан фабрикага өтүү качан жана кандайча жүргөн?

5. Мануфактурада эмгектин бөлүнүшүнүн натыйжасы?

Эскертүү: Берилген тексттерди дагы кошумчаласа болот.

№ 1-тиркеме:

Орто кылымдагы мануфактура.

Ал мезгилде ири ишканаларда машиналар болгон эмес. Мында бардыгын кол менен өндүрүп чыгарышкан. Ийрүүчү жана токуучу станокторду кыймылдаткычтар кыймылга келтирген эмес, адам күчү кыймылга келтирген. Кол эмгеги колдонулган ишканалар “мануфактура” деп аталган (латындан – кол менен жасалган).

Мануфактурада эмгек ар түрдүү кесиптеги жумушчуларга бөлүштүрүлгөн. Жумушчулардын ар бир тобу жалпы жумуштун бир бөлүгүн аткарган. М.: Бирөөлөрү жүндү жууп кургаткан, экинчилери тарак менен тарашкан, ал эми үчүнчүлөрү ийришкен ж.б. Мануфактурада эмгектин мындай бөлүнүшү эмгектин өндүрүмдүүлүгүн жогорулаткан. Мануфактуралар алгачкы капиталисттик ишканалар болгон.

№ 2-тиркеме:

Тарыхтагы биринчи фабрика.

1771-жылы Ричард Аркрайт суу барасынын жардамы менен кыймылга келип иштеген машинаны негиздеген. Ал Джеймс Каргивстин жип ийрүүчү Дженни станогуна окшош болуп, эми ал мануфактура эмес, тарыхтагы биринчи фабрика болгон. Фабрика – бул негизги операцияларды машиналардын системасын ишке ашырган өнөр жай ишканасы болуп эсептелет.

Аркрайттын фабрикасында бир нече миң ийик орнотулган жана анда 300гө жакын адам иштеген. Мында жумушчулар машиналарды башкарышып, даяр продукцияларды чогултушкан жана таңышкан. Англияда 150 фабрика болгон, бирок мануфактурадан толук фабрикага өтүү Джеймс Уатт 1794-жылы буу машинасын ойлоп тапкандан кийин гана ишке ашкан.

№ 3-тиркеме

Мануфактура	Фабрика

Негизги теманы китептен окуйсуздар. Ошондуктан, кошумча маалыматтарга мануфактура жөнүндө берилди.

Кошумча маалыматтар

Мануфактура жана анын өзгөчөлүктөрү:

Мануфактура – бул эмгек кол куралдары колдонулган жана ар түрдүү кесиптердин жана жумушчулардын ортосунда эмгек бөлүштүрүлүп, жалданма жумушчуларды эксплуатациялоого негизделген капиталисттик өнөр жай ишканасы.

Мануфактуранын формалары

Таратып берүүчү – көпөс ишкерлер жүдү топ-тобу менен сатып алып, кайра иштетүү үчүн айылдык жип ийрүүчүлөрдүн, токуучулардын үйлөрүнө таратып беришкен. Алардан даяр же жарым-жартылай бүткөн продукцияларды алышкан.

Аралаш - бул үй эмгеги + топтоштурулган эмгек. Мында ишкерлер үйлөрдөн толук даярдала элек продукцияны же анын бир нече бөлүктөрүн бөлүп алып, өз устаканасына топтоштурат.

Топтоштурулган – мында ишкерлер өздөрү устаканаларды курушкан. Анда бардык жумуштар кол өнөрчүлөр жана жумушчулар тарабынан толук бүткөрүлгөн. Мындай жумушчуларды мануфактурага бириктирүү, алардын ортосунда жумушту туура бөлүштүрүүгө мүмкүндүк түзгөн. Мануфактуранын пайда болушу менен буржуазия жана жумушчулар табы пайда болгон.

Мануфактуранын таркоо этаптары

1. XIV-XV кылымдарда мануфактуранын алгачкы формасы чоң соода борборлорунда пайда болгон.

2. XVI кылымдын экинчи жарымында бардык жакта кездешет

3. XVI-XVII кылымдарда Англия жана Нидерландияда кеңири тараган.

4. XVIII кылымдын экинчи жарымы өнөр жай төңкөрүшү

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201-жыл	колу	
Бекитемин	201-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы:

8-класс: Жаңы тарых

Тема: 3. Агартуу доору

Өгүү мөөнөтү: Сентябрьдын үчүнчү жумасы

Колдонулган ыкма: Дал келтирүү, түгөйү менен иштөө

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: XVII-XVIII кылымдарда Батыш Европадагы илим менен маданият жана анын өнүгүшүнө салым кошкон улуу адамдар, алардын чыгармалары тууралуу түшүнүк алышат.

Тарбиялык: Окуучулар эстетикалык табитин өстүрүшөт, ички маданиятын жана илимге, искусствого болгон көз карашын калыптандырышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Окуучулар илим жана маданият тууралуу түшүнүгүн кеңейтишет, тапшырманы аткаруу менен алардын ой жүгүртүүлөрүн, суроолорго жооп таба билүү билгичтигин өнүктүрүшөт.

Сабактын жабдылышы: Ар бир окуучуга же экөөнө бирден дал келтирүү таблицасы (№ 1 тиркеме) жана карандаш, сызгыч берилет.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 15 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өткөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучулар түгөйлөрү менен отурушат жана аларга бирден таблица таратылат.

2-кадам: Алар таблицаны окуп, туура жоопторуна биргелешип номер коюу аркылуу дал келтиришет (5-7 мүнөт).

3-кадам: Окуучулар тапшырманы аткаргандан кийин иштерин окуп беришет да, башкалары толукташат (5-6 мүнөт).

Суроолор:

- Дал келтирүүдө кандай кыйынчылыктар болду?
- Сен кайсы маалыматтарды маанилүү деп эсептейсиң?
- Тапшырманы кантип аткардыңар?
- Ойлоп табуучулар жана алардын адам турмушуна тийгизген таасири.

- Көркөм адабияттын өнүгүшүнө мүнөздөмө берип, алардын өкүлдөрүнөн атагыла жана чыгармаларынан мисал келтиргиле.
- Француз агартуучуларынын саясий көз караштарына мүнөздөмө бергиле. Кайсы агартуучунун жазган эмгеги азыркы учурга жакындашат.

Эскертүү: Мугалим өз алдынча уланта алат.

№	Агартуу доору	№	Жооптору
1	Исаак Ньютон	1	Энергиянын сакталуу мыйзамын тапкан.
2	Иоганн Кеплер	2	Театр үчүн пьесаларды жазган. М.: Гамлет, Отелло, Король Лир, Ричард III.
3	Галилео Галилей	3	Дүйнөлүк тартылуу күчүнүн мыйзамы.
4	Рена Декарт	4	Коперниктин гелиоборбордук окуусун уланткан жана негиздеген.
5	Лейбниц	5	Коперниктин идеясын далилдеген жана асман телолоруна байкоо жүргүзүүчү телескопту ойлоп тапкан.
6	Уильям Шекспир	6	Жаратылыштын өнүгүшүн түшүндүрүп, биринчи орунга акыл-эсти койгон.
7	Мигель Сервантес	7	Сүрөтчү М.: Адашкан уулдун кайтып келүүсү
8	Питер Рубенс	8	Жазуучу. М.: Дон Жуан, Тартюф.
9	Харменс Рембрандт	9	Композитор.
10	Жан Батист, Мольер	10	Жазуучу. М.: “Дри Кихот”.
11	Иоганн Себастьян Бах	11	Сүрөтчү. М.: Персей жана Андромад Елен Фоурмен балдары менен.
12	Вольфганг Амадей Моцарт	12	Композитор. М.: Дон Жуан, Фигаронун үйлөнүшү

Жооптору:

1-3, 2-4, 3-5, 4-6, 5-1, 6-2, 7-10, 8-11, 9-7, 10-8, 11-9, 12-12.

2-вариант:

Сабактын жүрүшү:

Колдонулган ыкма: Жалпы бири-бирин окутуу.

Сабактын жабдылышы: Тексттер жазылган карточкалар.(Мугалимге нускаманы кара)

1-кадам: Окуучуларга кыскача маалыматтар жазылган карточкалар таратылат.

2-кадам: Аларды окуп чыгышып, түшүнүксүз болсо, мугалимге суроо беришет (5-6 мүнөт).

3-кадам: Берилген убакыт бүткөндө окуп билген маалыматтарын ордуна туруп кыдырып, ар бирине айтып беришет (8-10 мүнөт).

Тапшырманын мааниси ар бири өз маалыматтарын башкаларга айтыш беришип, өздөрү башкалардан үйрөнгөндүгүндө экендиги окуучуларга эскертилет.

4-кадам: Убакыт бүткөндө, мугалим окуучулардан ким канча маалымат алгандыгын айтып берүүсүн суранат. Бул окуучуларды баалоого да мүмкүнчүлүк берет.

Мугалимге нускама:

Мугалим ар бир кичи темадан үч-төрт сүйлөм жазылган карточкаларды даярдайт.

Мисалы: Англиялык окумуштуу Исаак Ньютон бүткүл дүйнөлүк тартылуу күчүнүн мыйзамын ачкан. Ал “Натуралдык философиянын математикалык негиздери” деген эмгегинде механика жана оптиканын классикалык мыйзамдарын калыптандырган.

Окуучулар өтө эле кеп болсо айрымдарын (баасы барларын) эскертүү катары отургузуп койсо болот.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201-жыл	колу	
Бекитемин	201-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

8-класс: Жаңы тарых.

Тема: 4. Түндүк Америка XVIII- кылымда

Өтүү мөөнөтү: Сентябрьдын төртүнчү жумасы

Колдонулган ыкма: Акыркы сөздү мен айтам, салыштыруу

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Түндүк Америкада колониялардын пайда болушу, көз карандысыздык үчүн болгон согуш, декларация жана конституциянын кабыл алынышы, АКШнын түзүлүшү тууралуу окуп, билим алышат.

Тарбиялык: Колонизаторлорго каршы күрөш, АКШнын көз карандысыздыкка ээ болушу, окуучуларды эли жерин коргоого, чечкиндүүлүккө жана маалымдуулукка, текст менен иштей билүүгө тарбиялайт.

Өнүктүрүүчүлүк: Берилген теманы окуп жатып, андан маанилүү, кызыктуу цитаталарды бөлүп алуу жана аларды окуучулардан суроо же өзү жооп берүү жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 20 мүнөт.

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өткөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

(Мугалим өзү текст түзөт же китепти пайдаланса деле болот).

Мугалимдин нускасы: Окуучуларга текст таратылат. Азыр текстти окуп, кызыктуу суроо пайда кылган цитаталарды, белгилүү даталарды, негизги окуяларды кыскача карточкалардын бир бетине жазасыңар. Экинчи бетине аларга жооп түшүндүрмө жазасыңар деп көрсөтмө берет.

Жазып бүткөн окуучу цитатаны окуйт, бирок түшүндүрмөнү окубайт. Мугалим башка окуучулардан цитатага түшүндүрмө берүүсүн өтүнөт. Аягында цитатаны сунуштаган окуучу өз жообун окуп берет. Андан кийин башка окуучу окуп, жооп берүү улана берет.

Суроолор:

1. Бул ыкма менен иштөө силерге эмнеси менен жакты же жаккан жокпу?

2. Кайсы окуучунун карточкасында эң маанилүү маалыматтар жазылган?

3. Эркиндик үчүн күрөшкө эмне себеп болду жана ал качан башталды?

4. Көз карандысыздык декларациясы качан кабыл алынды жана анын мааниси?

5. Конституциянын кабыл алынышы жана анын тарыхый мааниси.

Кошумча маалыматтарды окуп үйрөнүү:

XVII-XVIII кк. Түндүк Америкада Атлантика жээктеринде Англиянын 13 колониясы пайда болгон. (Нью-Йорк, Пенсилвания, Коннектикут, Массачусетс, Виргиния ж.б.).

Тапшырма: Дептеринерди экиге бөлүп чийип, Түндүк, Түштүк колониясын салыштырып жашып, айтып бергиле.

Англиянын түндүк колониясындагы өзгөчөлүктөр:

- Чакан фермердик чарбалардын өнүгүшү
- XVII- кылымдын экинчи жарымында капиталисттик мануфактуранын пайда болушу.

- Өзүн-өзү башкаруу органынын өнүгүшү
- Шаар жана кыштактардын өкүлдөрү колониянын парламент сыяктуу уюмун түзүшөт. Алар губернаторду шайлаган.

Түштүк колониясы

- Эң чоң плантациялык чарбанын негизделиши (пахта, тамеки, күрүч).

- Америкалык плантациялык кулчулук.
- Эксплуатациянын кул ээлөөчүлүк ыкмасынын жаралышы (1863-жылга чейин жашаган).

- Колонияларды башкаруу: Англиядан король көпчүлүк колониялардын губернаторлорун дайындаган. Мыйзам чыгаруу, аткаруу, сот бийликтери губернаторго тиешелүү болгон.

Көз карандысыздык үчүн болгон согуш

Себептери: Англиянын колониялык эзүүсүнүн күчөшү. М.: Мануфактураларды ачууга, жүндөн жасалган товарларды өндүрүүгө жана башка өлкөлөргө сатууга, колониядагылардын батышка көчүүсүнө тыюу салуу, герб жыйымын киргизүү – товардын бардык түрлөрүнө болгон салык.

Булардын бардыгы жаңы капиталисттик түзүлүштүн өнүгүшүнө тоскоол болуп, өнөр жайдын өнүгүшүн кечендеткен.

Негизги окуялардан:

1773-жылы Бостондогу чай ичүү

1775-жылы 19-апрелде куралдуу күрөштүн башталышы.

Джордж Вашингтондун колониялардын армиясына командалык кылышы.

1776-жылы 4-июнда Конгресстин көз карандысыздык декларациясын кабыл алышы (Томас Джефферсон). Ошондон баштап, АКШ өз алдынча жаңы мамлекет катары жашай баштады. Бул документ феодалдык коомго жана монархияга каршы болуп, республикалык жана буржуазиялык демократиялык эркиндикти жарыялаган. Алар, бардык адамдардын мыйзам алдында теңдиги, элдин эгемендүүлүгү, элдин башкаруу бийлигинин формасын өзгөртүү укугу.

Бул көз карандысыздык декларациясы биринчи адам укуктарынын декларациясы болуп революциялык мүнөзгө ээ болгон. Көз карандысыздык үчүн болгон согуштун жүрүшүндө колониядагылар эки лагерге бөлүнүшкөн: патриоттор жана лоялисттер.

Патриоттор (королго берилгендер). Лоялисттер
Фермерлер, түштүк Королдон жер алган ак сөөктөр, плантациялар, улуттук колониялык администрациянын буржуазия, эмгекчилер, чиновниктери, көпөстөрдүн бир бөлүгү

Негизги окуялар

1777-жылы 17-октябрда Саратоганын алдында Англиянын армиясы багынып берген.

1781-жылы Йорктаундун алдында толук жеңилген.

1783-жылы Версаль тынчтык келишиминде Англия АКШнын көз каранды эместигин жана анын аймагынын батышка Миссисипи суусуна чейин кеңейишин тааныган.

АКШ мамлекети

АКШнын Конституциясы. 1787-ж.

Аткаруу бийлиги.

Мамлекет башчысы – АКШнын президенти. Ал төрт жылга шайланып, кеңири ыйгарым укуктарга ээ.

Мыйзам чыгаруу бийлиги

Эки палатадан турган конгресс.

Жогорку палата

Бул Сенат, Кошмо Штаттардын Сенатынын курамына ар бир штаттын парламенттери тарабынан алты жылга шайланган экиден сенаттар кирет.

Төмөнкү палата

Бул өкүлдөр палатасы штаттардагы калк тарабынан эки жылда бир тандалуучу мүчөлөрдөн турат.

Жогорку федералдык сот

- Конгресс тарабынан кабыл алынган мыйзамдар Конституцияга дал келбеген учурда аларды кайра кароо укугу.
- Штаттарда өз өкмөтүн уюштуруу, полиция, сот, штаттын ички соодасы ж.б. укуктар калган.

Конституцияны кабыл алуунун натыйжасы

- Мамлекеттер аралык союз-конфедерациянын ордуна бекем мамлекеттик союз – федерация түзүлдү.
- АКШнын өнөр жайынын өнүгүшү, товар жүгүртүү, жаңы жерлерди тартып алуу жана аларды колониялаштыруу.
- Жаңы мамлекеттин эл аралык абалын чыңдоо.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 -жыл	колу	
Бекитемин	201 -жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

8-класс: Жаңы тарых.

Тема: 5-6. XVIII- кылымдагы Улуу Француз буржуазиялык революциясы.

Өтүү мөөнөтү: Сентябрдын бешинчи жумасы, октябрдын биринчи жумасы.

Колдонулган ыкма. Группادا иштөө, дал келтирүү.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Окуучулар революциянын себептерин, “Адамдын жана жарандын укуктарынын декларациясын” окуп үйрөнүшөт, алардын маанилүү жана баалуу жактарын таанып-билүү аркылуу укуктук билимин жогорулатат.

Тарбиялык: Декларацияда белгиленген укуктардын негизинде өз укуктарын коргой билүүгө, алардын өз учурунда канчалык маанилүү болгондугун баалап түшүнүүгө тарбиялоо.

Өнүктүрүүчүлүк: Чакан топтордо иштөө, темага анализ жүргүзүп, сынчыл ойлонуу, салыштырып тандай билүү билгичтиктерин өнүктүрүү.

Сабактын жабдылышы: Эки окуучуга бирден текст (№ 1-тиркеме).

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 20 мүнөт.

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өткөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучулар саноо жолу менен 4-5тен болуп группага бөлүнөт. Ар бир группада экөөнө бирден текст таратылат. (№ 1-тиркеме)

2-кадам: Окуучулар адам укуктары жөнүндө өз түшүнүктөрүн айтышып, алар доскага жазылат (3-5 мүнөт).

3-кадам: Группادا тексттерди окуп чыгышып, аларды талдоо менен маанилүү деп эсептешкен 3 же 4 пункттарын дептерине жазышат.

4-кадам: Декларациянын ал пункттарынын эмне үчүн маанилүү жана баалуу экендигин далилдеп, айтып беришет (каалоочулар же баасы жоктор) (10 мүнөт).

5-кадам: Кошумча малыматтарды салыштыра окуп айтып берүү.

Суроолор:

1. Группада иштөөдө эмнелерге үйрөндүңөр? (Группага бөлүнүү, бирге иштегенге үйрөнүүж.б.)

2. Бул декларациянын тарыхый маанисине баа бергиле.

3. 200ден ашык жыл мурда жазылган декларациянын азыркы учурдагы жарандардын турмушундагы ээлеген орду. (Азыркы учурду канчалык деңгээлде көрө билген же канчалык деңгээлде дал келген)?

№ 1-тиркеме:

“Адамдын жана жарандын укуктарынын декларациясы” (1789-ж.) улуттук чогулуш жогоркулардын алдында жана алардын колдоосу менен адамдын жана жарандын төмөнкү укуктарын тааныйт жана жарыялайт.

1. Адамдар эркин жана тең укуктуу болуп төрөлөт. Коомдук айырмачылыктар жалпы кызыкчылыктарга гана негизделиши керек.

2. Адамдын табигый жана ажырагыс укуктарын сактоо, бардык саясий союздун максаты болуп эсептелет. Бул укуктар: эркиндик, жеке менчик, коопсуздук жана эзүүгө каршылык көрсөтүү.

3. Бүткүл жогорку бийликтин булагы ар дайым улуттун колунда түздөн-түз улуттан чыкпаган эч бир мекеме, эч бир адам бийликти иш жүзүнө ашыра албайт.

4. Эркиндик деген башка бирөөгө зыян келтирбей, бардыгын жасоо укугунда жүрөт.

6. Мыйзам – жалпы эркти билдиргендик... Мыйзам бардыгы үчүн бирдей болууга тийиш...

10. Өз көз караштары үчүн, эгерде алар мыйзам тарабынан белгиленген коомдук тартиптерди бузбаса, атүгүл диндик көз караштар болсун, эч кимдин тынчын албоого тийиш.

11. Менчик деген бузулбас жана ыйык укук болот. Коомдун зарылчылык талап кылган учурдан тышкары андан эч ким ажыратылбайт.

Эки вариантты удаа эле иштөө сунушталат

2-вариант.

Колдонулган ыкма: Эки бөлүктүү күндөлүк .

Убакыт: 20 мүнөт.

Сабактын жабдылышы: Эки бөлүктүү күндөлүк чийилген флипчарт, (№ 1 тиркеме) тексттер, же окуу китебин пайдаланышат.

Сабактын жүрүшү:

1-кадам: Окуучулар доскадагы үлгүнү карап, эки бөлүктүү күндөлүктү дептерине чийишет.

2-кадам: Алар китептеги теманы же таратылып берилген тексттерди окуп чыгып, андан эң маанилүү цитата, сөз же

даталарды алып “цитата” бөлүгүнө жазышат. Ал эми оң жагына ушул жазган цитаталарына комментарий жазышат.

3-кадам: Берилген убакыт бүткөндө бир окуучу биринчи цитатаны окуп түшүндүрүп берет. Кимде ушуга окшош цитата же түшүндүрмө болсо, ал дагы окуп, айтып берет. Кезек кийинки окуучуларга келип, улантыла берет.

Суроолор:

1. Эмне үчүн ушул тапшырманы аткардыңар?
2. Революциянын чыгыш себептеринен мисал келтиргиле.
3. Яковиндик диктатуранын орношу жана анын жетекчилери.
4. Француз революциясынын натыйжасы жана тарыхый мааниси.

№ 1-тиркеме:

Цитата	Комментарий

Кошумча маалыматтар:

Улуу Француз буржуазиялык революциясы. XVIII к.

Себептери:

Жаңы пайда болуп жаткан капиталисттик жана эски феодалдык түзүлүштүн ортосундагы карама-каршылык. Ал бир жагынан ак сөөктөрдүн жана дворяндардын, экинчи жагынан үчүнчү сословиялардын өкүлдөрүнүн ортосундагы курч чыр-чатактын натыйжасында пайда болгон, мамлекеттик абсолюттук системанын кризиси болуп эсептелет.

Негизги өбөлгөлөрү:

Франциянын бюджетинин алсырашы, мамлекеттин таланып-тонолушу.

1787-жылы соода өнөр жай кризиси.

Ачкачылыкка алып келген түшүмсүз жылдар. Ошондуктан, Король 1789-жылы 5-майда жаңы салыктарды салуу үчүн 1785-

жылдан бери чакырыла элек генералдык штаттарды чакырган. (1614-жылдан тартып) 1789-жылы 17-июнда үчүнчү сословиянын депутаттары өздөрүн “улуттук чогулуш” деп жарыялаган. 1789-жылы 9-июлда улуттук чогулуш өзүн “уюштуруу чогулушу” деп атаган.

Этаптары:

1-этап: 1789-жылдын 4-июну -Бастилиянын алынышынан баштап 1792-жылдын 10-августуна чейин бүт өлкөдө кыймылдын күчөшү.

2-этап: 1792-жылдын 10-августу – 1793-жылдын 2-июну. Яковинчилер менен Жирондистердин каршы туруулары.

3-этап: 1793-жылдын 2-июну – 1794-жылдын 27-июлу-Яковиндик диктатура.

4-этап: 1794-жылдын 27-июлу – 1799-жылдын 9-10-ноябры Конституциялардын кабыл алынышы. 1799-жылдын 9-ноябры мамлекеттик төңкөрүш. Улуу Француз буржуазиялык революциянын аякташы.

Яковиндик блоктор. (1793-ж.).Үчөөнүн максаттарын салыштыргыла

1. Робеспьерчилер (Робеспьер, Марат, Сен-Жюст, Дантан): Булар яковинчилердин жетекчи ядросу.

Койгон талаптар: Республиканы жарыялоо, революциялык тартипте башкарууну жана террорду, душмандарды толук жеңгенге чейин сактап калуу.

2. “Ырайым кылуучулар” же “ортозаарлар” (Дантан, Демулен). Байларга каршы террордун басандашы, революциячыл диктатура режимин токтотууну, Англия менен тынчтык келишимин түзүүнү каалашкан.

3. “Барып Турган” революционерлер (Шамлит, Эбер). Париж коммунасынын секция ишмерлери. Алып сатарларга каршы террорду күчөтүүнү , өтө зарыл буюмдарга киргизилген жогорку баа жана жумушчулар үчүн жогорку эмгек акы жөнөндө мыйзамдын сөссүз аткарылышын талап кылышкан.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 -жыл	колу	
Бекитемин	201__-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

8-класс: Жаңы тарых.

Тема: 7. Термидорлордун мезгилиндеги Франция жана биринчи империянын түзүлүшү

Өтүү мөөнөтү : Октябрдын экинчи жумасы.

Колдонулган ыкма: Биргелешип издөө

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Францияда Конституциянын кабыл алынышы, биринчи империя жана анын тышкы саясаты жөнүндө окуп, түшүнүк алышат.

Тарбиялык: Наполеондун баскынчылык саясатын окуп үйрөнүү жана ага баа берүү аркылуу, өз Ата Мекенин коргоо сезимдерин ойготуу.

Өнүктүрүүчүлүк: Берилген суроолорго аргументтүү түрдө жооп берүү менен талкуу учурунда окуган материалдарын терең ойлонуштуруп пайдалана билүү жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүшөт.

Сабактын жабдылышы: Окуу китептери, мугалим түзгөн суроолор, тексттер.

Убакыт: 15-20 мүнөт.

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өткөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучуларга текст таратылып, окуучулар көңүл коюп окуп чыгышат (8-10 мүнөт).

2-кадам: Белгиленген убакыт бүткөндө мугалим Франциянын тышкы саясаты жана баскынчылык жортуулдарына байланыштуу мурдатан түзгөн суроолорун берип, талкуулар башталат.

3-кадам: Мугалим жоопту жалпы укпастан, ар бир окуучунун жеке пикирин угуп жана башкалардын пикирин да сурап турат. Эгер окуучу туура эмес жооп берсе, мугалим аны кайталап айтат. Бул учурда окуучу өзүнүн туура эместигин түшүнүү менен туура жооп табууга аракеттенет (чагылдыруу ыкмасы) (10 мүнөт).

Суроолор:

- Бул иш-аракеттерден эмнени үйрөндүңөр? (Ылдам, аргументтүү жооп берүүгө ж.б.).
- Франциянын жүргүзгөн саясатына кандай баа бересиңер?
- Азыркы кезде дагы дүйнөлүк үстөмдүк үчүн күрөш жүрүп жатабы? Силердин пикириңер кандай?

Жооптуу биргелешип издөө үчүн берилүүчү болжолдуу суроолор: (Мугалим да кошумчаласа болот).

- Наполеондун Англияны басып алуу планы эмне үчүн ишке ашкан жок?
- 1805-жылы 2-декабрда Аустерлицтеги салгылашта Наполеондун жеңиши жана анын натыйжалары?
- Рейн союзу качан, ким тарабынан түзүлгөн жана Наполеон I б бийлиги тараган аймак?
- Францияга каршы Европада качан жаңы коалиция түзүлгөн жана ага кайсы өлкөлөр кирген?
- Наполеон качан Берлинге салтанаттуу кирген жана качан, кайсы өлкөгө каршы континенталдык блокада жөнүндө декретке кол койгон?
- Франция эмне үчүн Россия менен компромисске барууну чечкен?
- Тильзит келишими качан түзүлгөн жана анын натыйжасы?
- Тильзит тынчтык келишими эмне үчүн бекем болгон эмес?

№ 1-тиркеме:

Өлкөнү калыбына келтирүү максатында буржуазия 1795-жылы жаңы конституция кабыл алган. Анда мыйзам чыгаруучу бийлик шайлануучу эки палаталуу депутаттардын колуна топтолгон, ал эми аткаруу бийлиги беш адамдан турган директорияга берилген. Анын башында генерал Поль Баррас турган. Директория тышкы саясатында, Батыш Европада жана Италияда Франциянын үстөмдүгүн орнотууну көздөгөн. Россия, Испания жана Голландия менен тынчтык келишимин түзүп, антифранцуздук коалициянын күчүн төмөндөткөн.

Директориялык режим терең кризиске туш болгон. Мамлекеттик аппараттагы коррупция, экономикадагы башаламандык, инфляциянын өсүшү элдин нааразылыгын туудурган. Буржуазия жана башка оор абалдан чыгыш үчүн диктатордук режим зарыл экендигин түшүнүшкөн. Ошол үчүн Наполеон Парижге келип, 1799-жылы 18-брюмеринде буржуазиянын колдоосу жана армиянын күчү менен мамлекеттик төңкөрүш

жасайт. Наполеон биринчи консул болуп жарыяланат, ал эми 1804-жылы Наполеон Бонапарт Сенатты “Франсуздардын императору” Наполеон I деп жарыялоого аргасыз кылган.

Империялык бийликти бекемдеп, Наполеон баскынчылык саясатын уланткан. Англияга кол салуу үчүн топтолгон армияны колдоого Жер-Ортолук деңизинен Франсуздук эскадраны жөнөткөн. Алар Испанияга жакын Трафальер тумшугунан 1805-жылы 21-октябрда Англия флоту менен кездешкен. Атактуу адмирал Нельсон командалык кылган англиялык флот франсуздук флотту талкалап, Англияны басып алуу планын үзгүлтүккө учураткан.

Бирок, франсуздар кургакта жеңилген эмес, 1805-жылы 2-декабрда Наполеон пруссиялык, австриялык жана орус армиясы менен Аустерлицте салгылашып, жеңишке жетишкен. Австрия менен тынчтык келишимин түзүп, анда Австрия Наполеонду Италиянын королу катары таанып, контрибуция төлөгөн. Австрия Францияга Венеция, Истрия, Далмацияны өткөрүп берген.

1806-жылы Наполеондун протектораттыгы астында он алты германдык мамлекет Рейн союзун түзгөн. Наполеон Бонапарт тарабынан Улуу Карлдын мезгилиндегидей чоң империя түзүлгө. Анын бийлиги Рейнде гана эмес, Рейн жана Эльбанын ортосунда, Италия, Балга чейин тараган.

1806-жылы Францияга каршы Европада жаңы коалиция түзүлү, ага Англия, Пруссия, Россия жана Швеция кирген. 1806-жылы октябрда Пруссиянын армиясын талкалап, Наполеон Берлинге салтанаттуу кирген. Берлинде Наполеон 1806-жылы 21-ноябрда континенталдык блокада жөнүндө декретке кол койгон. Декрет боюнча Франсуз империясына жана ага көз каранды өлкөлөргө Англия менен соода жүргүзүүгө тыюу салган.

1807-жылы 7-июлда Тильзит шаарында Россия менен Франциянын ортосунда тынчтык жана союздук келишим түзүлүп, ага императорлор Александр I жана Наполеон I кол коюшкан. Россия Франциянын Европадагы бардык басып алууларын тааныган жана континенталдык блокадага кошулган. Россия болсо өз кызыкчылыгы үчүн Турцияга жана Швецияга каршы эркин күрөшүүгө мүмкүндүк алды. Тильзит тынчтык келишими бекем болгон эмес. Анткени, Наполеон Европага абсолюттук үстөмдүгүн орнотуу албай калгандыгы менен келишкиси келген эмес. Ал эми орус өкмөтү Франция тарабынан дайыма кол салуу коркунучун күтүү жана Европада өз таасиринин төмөндөшү менен келише алган жок. Ошондой эле континенталдык блокада Россия империясынын экономикасына катуу сокку урган.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 - жыл	колу	
Бекитемин	201__-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

8-класс. Жаңы тарых.

Тема: 8-9. Россия мамлекети XVII-XVIII кк.

Өтүү мөөнөтү: Октябрдын үчүнчү, төртүнчү жумасы.

Колдонулган ыкма: Түгөйү менен иштөө, салыштыруу.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Петр Iдин тушунда абсолюттук бийлик жана Англиядагы парламенттик монархиянын өзгөчөлүктөрүн салыштырып, артыкчылыктарын жана кемчиликтерин талдап билишет. Өз группаларында даярданган маалыматтарын башкаларга айтып беришет жана ал аркылуу өз билимдерин тереңдетишет.

Тарбиялык: Окуучулар патриоттуулук сезимдерин арттырышат, өзгөчөлүктөрдү ажырата билүүгө, бирге иштөөгө, бири-бирин уга билүүгө тарбияланышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Окуучулар салыштырып изилдөө маалымат алып бирге даярдануу көндүмдөрүн арттыруу менен сынчыл ойлонуу жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүшөт..

Сабактын жабдылышы: Таблица чийилген бир флипчарт (мүмкүнчүлүк болсо), эки окуучуга бирден текст таратылат (№ 1-2-3 тиркемелер мүмкүн болсо ар бирине).

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 15 мүнөт.

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өткөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучулардын экөөнө бирден текст таратылат (№ 1-2-3-тиркемелер). № 3-тиркемедеги таблицаны дептерине чийишет.

2-кадам: Түгөйлөр тексттерди окуп чыгышып, абсолюттук бийлик жана Англиядагы парламенттик монархиянын айырмачылыктарын салыштырып, таблицага жазышат (5-7 мүнөт).

3-кадам: Аткарган иштерин окуп, айтып беришет. Мугалим же окуучулар суроо беришип, жалпы талкуу жүрөт (8 мүнөт).

Рефлексия:

- Мындай ыкмада салыштыруу кызыктуу болдубу?
- Эки бийликтин кандай өзгөчөлүктөрүн билдиңер?

- “Монарх мамлекетти өз эркинче жана каалагандай башкарат” дегенге кандай пикириңер бар?

№ 1-тиркеме:

Россиядагы абсолюттук бийлик.

1721-жылдан баштап Россия империяга айланып, Петр I император болуп жарыяланган. Анын тушунда падышанын бийлиги абсолюттук (чексиз) болуп калган. Аскердик уставдын кириш сөзүндө, падыша өзүнүн иштери боюнча эч кимге жооп бербей турган, жеке бийликтүү монарх. Ал мамлекетти өз эркине жана каалаганындай башкарат деп көрсөтүлгөн. Ошентип, Россияда абсолютизм орнойт.

№ 2-тиркеме:

Англиядагы парламенттик монархия.

XVIII к. өлкөдөгү чыныгы бийлик королдон парламентке өткөн, ал лорддор жана обшиналар палатасынан турган. Алар кабыл алган мыйзамдар, бардыгы үчүн, анын ичинде король үчүн да милдеттүү түрдө болгон. Король парламент көпчүлүк добушка ээ болбой калса, өкмөттү отставкага кетирет. Ошентип өкмөт королдун алдында эмес, парламенттин алдында жооп берип, парламенттик монархия орногон. Бирок, парламенттин башкаруучулары элдин бийлигин билдирген эмес. Анткени эл саясий укукка (шайлоо укугуна) ээ болбогондуктан, парламенттин чечимдерин аныктай албаган.

№ 3-тиркеме:

Россиядагы абсолюттук бийлик	Англиядагы парламенттик монархия

2-вариант:

Сабактын жүрүшү:

Колдонулган ыкма: Кезектешип бири-бирин окутуу.

1-кадам: Окуучулар 1ден 5ке чейин саноо жолу менен группаларга бөлүнүшөт.

2-кадам: Ар бир группага экөөнө бирден (же ар бирине) текст таратылат. (1-гр. 1-текст, 2-гр. 2-текст ж.б.).

3-кадам: Окуучулар берилген тексттерди окуп, группада талкуулашат жана башка группаларга айтып берүүгө даярданышат (10 мүнөт). Эгерде тиркемелерди көлөмдүү деп ойлосоңуз аларды кыскартып алыңыз.

4-кадам: Даярдиктан кийин 1-группа башкаларга тарап отурушат да, даярданган тексттерин аларга айтып беришет (3-4 мүнөт).

5-кадам: Алар ордуна келип отурганда, 2-группа бул ишти улантат. Ушундай жол менен группалар кезектешип бардык тексттерди өздөштүрүшөт.

Рефлексия:

- Группада бирге даярдануу кызыктуу болдубу?
- Даярдануу учурунда кайсы эрежелерге таянса болот?
- Бири-бирине айтып берүүнүн кандай өзгөчөлүгүн байкадынар?

№ 1-тиркеме:

Коомдук саясий жактан өнүгүүсү

Иван IV Грозный өлгөндөн кийин 1584-жылы анын улуу уулу Федор Иванович орус падышасы болуп калган. Ал Рюриктер династиясынын акыркы падышасы болгон. Ошол мезгилден баштап Михаил Федорович Романов падыша болуп шайланганга чейинки мезгилди “Кымгуут учур” деп атап коюшкан. Федор Иванович өлгөндө анын мураскору жок болгондуктан, 1508-жылы Борис Годунов падыша болуп шайланды.

XVII кылымдын башында орус мамлекети начарлаган. 1601-1602-жылдары түшүм болбой, нандын баасы жогорулаган. Россиянын бир катар райондорун эпидемия каптап, абалды бир кыйла оорлотту. Өкмөтүн кырдаалды оңдоого болгон аракети эч кандай натыйжа берген жок. Калк нааразы болуп, дыйкандар көтөрүлүшү чыкты. Алардын эң ириси Иван Болотниковдун (1606-1607-жж.) көтөрүлүшү болуп эсептелет. Ага дыйкандар, холоптор, аткычтар жана кээ бир дворяндар катышкан. Дыйкандар согушу Россиянын түштүк батышын жана түштүгүн, Төмөнкү жана Ортоңку Волга боюн (70ке жакын шаар) камтыган. Көтөрүлүшчүлөр Василий Шуйскийдин аскерлерин кыйратышып, Москваны камоого алышкан, бирок ич ара ынтымагы келишпей, Тулага чегинишкен. Падыша аскерлери Туланы төрт ай камап, шаарды алып көтөрүлүш басылган. 1605-1606-жылдары жалган Димитрий I, кийин Василий Шуйский, Польша королу Сигизмунд IIIтүн баласы Владислав, 1613-жылы Михаил Федорович Романовдор падышалык кылышкан.

№ 2-тиркеме:

XVIII кылымдагы Россиянын экономикасы

XVII кылымдын аягында Россиянын аймагы эки эсе чоңоюп, калкы 10,5 миллионго жеткен, шаарлардын саны 335ке жетип, эң чоңу Москва болгон. Чоңураак шаарларга Новгород, Псков, Казань, Калуга, Астрахань, Тула, Нижний Новгород кирген.

Барщиналык чарба XVII кылымда агрардык Россиянын экономикасынын негизин түзөт. Анын негизги белгилери:

1. Натуралдык чарбанын үстөмдүгү
2. Дыйкан феодалдын менчиги деп эсептелген жер үлүшүнө ээлик кылат.
3. Дыйкан феодалга көз каранды.
4. Жер иштетүү техникасы жана эмгек куралдары эң жөнөкөй.

Бирок, кол өнөрчүлүктө чоң жылыштар болгон. Үй чарбачылыгы кеңири таралган, өлкөнүн райондорунда өнөр жайлык адистешүү пайда болду. Металл иштетүүдө адистиктердин саны 50гө жетти. Айыл чарба азыктарын кайра иштетүүнүн негизинде өндүрүш өнүгө баштады. Элдик чарбаларда шарап жасоо, кездеме токуу, тегирменчилик жана тери иштетүү ишканалары пайда болду.

Эмгекти бөлүштүрүүгө негизделген өндүрүштүн жаңы формасы – мануфактура жаралды. XVII- кылымда Россияда 55 мануфактура болгон. Россияда алгачкы капиталды топтоо башталып, ал феодалдык формада өткөн. Байлык ири жер ээлөөчүлөрдүн колуна топтолгон. Калктын арасында жиктелүү болуп, байлар, кедейлер жана жалданма адамдар пайда болду. Мунун баары капиталисттик мамилелердин жарала баштагандыгын билдирген.

XVII кылымда Европалык жана Азиялык мамлекеттер менен товар алмашуу кеңейген. Батыш Европа менен байланышууда Архангельск негизги порт болуп эсептелген. Ошондой эле Батыш менен соода Смоленск, Псков, Новгород аркылуу да жүргөн. Москва чоң соода борборуна айланып, анда 120 соода катарлары жана 4 м соода жайлары болгон. Чыгыш өлкөлөр менен соода негизинен Астрахань аркылуу жүргүзүлгөн. Батыш өлкөлөрүнө Россиядан жыгач, аң тери ж.б. сатылган. Орто Азиядан Россияга кооздук буюмдары, килем, чай, чыгыштын шербеттери ж.б. келген.

№ 3-тиркеме: (§9)

Абсолюттук монархиянын калыптанышы

Жеке бийлик чыңдалып, мамлекеттик аппарат күчөтүлүп жана башка реформалар жүргүзүлгөндөн кийин XVII- кылымда

Россия самодержавиелик земстволук мамлекеттен самодержавиелик бюрократиялык мамлекетке айланып, бийлик чексиз бийликке айлана баштаган. Падышалык бийликтин күчөшү менен чиркөө бийлиги начарлаган. Анткени, чиркөө кызматында биримдик болгон эмес. Патриарх Никон 1653-1660-жж. Чиркөө реформасын жүргүзгөн Грек үлгүсү боюнча чиркөө ырым-жырымдары тартипке салынып, бардык православиелик чиркөөлөр үчүн кудайга сыйынуу бир түргө келтирилген.

Падыша Алексей өлгөндөн кийин 1682-1692-жылдары бийликке анын балдары келген. Алар жаш болгондуктан, өлкөнү алардын энеси Софья башкарып калган. 1689-жылы жайында Софья менен Петр дун ортосунда жаңжал чыгып, Софьяны кутумга катышты деп шылтоолоп, аны Новодевичий монастырына жөнөтүшкөн. 1696-жылы Иван V каза болуп, Петр башкаруучу болуп калды.

Мамлекеттик аппаратты реформалоо эң маанилүү маселе болгон. Россияда 1711-жылы 22-февралда Петр I Боярдык думаны алмаштырган башкаруучу Сенатты түзгөн. Сенат тогуз кишиден туруп, жогорку өкмөттүк мекеме болуп калды. Бирок, бардык мыйзам чыгаруу бийлиги падышага таандык болгон. 1715-жылы сенаттын өзүн көзөмөлдөөчү генерал текшерүүчү дайындалган.

1718-жылы эски приказдар жоюлуп, анын ордуна 12 коллегия түзүлгөн. Петр дун өз канцеляриясы түзүлүп, ал “кабинет” деп аталган. Областтык башкаруу да чоң өзгөрүүгө дуушар болгон. 1708-жылы өлкө сегиз губернияга, кийин дагы үч губернияга бөлүнгөн. 50 провинция түзүлүп, аларды гуюернаторго баш ийген воеводалар башкарган.

1712-жылы патриархчылык жоюлуп, ордуна Синод (дин иштери боюнча коллегия) киргизилген. 1721-жылы Сенат Петр I император деп жарыялаган. Россия империя болуп калды.

№ 4-тиркеме:

Тышкы саясаты

XVII- кылымдын биринчи жарымында Россиянын тышкы саясатындагы негизги милдеттери, батышта жана түндүк батышта – “Кымгуут мезгилде” жоготкон жерлерди кайтарып алуу, түштүктө болсо крым хандарынын чабуулдарына каршы күрөшүү болгон. Анткени, Крым хандыгы түштүктө миңдеген орус жана украиндерди туткунга алып кетип турган.

1632-жылы Европалык мамлекеттер отуз жылдык согуш менен алаксып, Польшада болсо король өлүп, мураскерлери бийлик үчүн күрөшүп жаткандан пайдаланып, Россия Речь посполитага каршы согуш баштады. Польшанын жаңы королу Владислав IV орус аскерлерин курчап алып, 1634-жылы Полянов тынчтык келишимин түзүшкөн. Келишим боюнча согуш

башталгандан берки басылып алынган шаарлар Польшага кайтарылып берилди.

1654-жылы орус аскерлери Смоленскини жана Чыгыш Белоруссиядагы дагы 33 шаарды кайрадан басып алган. Ушул эле учурда Польшанын аймагын шведдер басып кирип, анын көп бөлүгүн ээлеп алган. 1656-жылы Россия Речь Посполита менен жарашуу келишимин түзүп, Балтика боюнан Швецияга каршы согуш баштады. Россия бир катар чептерди басып алган, бирок Польша согуш баштагандыктан, орустар 1661-жылы Кардисс келишимин түзүүгө аргасыз болду. Келишим боюнча Балтиканын жээктери Швециянын колунда калды.

Польша менен болгон согуш 1667-жылы 13 жылга созулуп, Андрусов жарашуу келишимин түзүү менен аяктады. Ал боюнча Россияга Смоленск менен Днепрдын чыгышындагы бардык жерлер карады. 1686-жылы “Түбөлүк тынчтык” түзүлүп, келишим боюнча Киев түбөлүк Россияга өттү. Россия Осмон империясына жана Крым хандыгына каршы саясатын күчөткөн. Эгерде ал ийгиликтүү болгондо Кара деңизге жол ачылмак. Бирок. В.В.Голицын командалык кылган орус аскерлеринин Крымга жасаган эки жолку жортуулу ийгиликсиз аяктады. Ошондуктан, негизги саясий милдет – Кара деңизге чыгуу XVIII кылымдын аягында чечилбей калды.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 -жыл	колу	
Бекитемин	201_ -жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

8-класс: Жаңы тарых.

Тема: 10-11. Европалык өлкөлөрдүн өнүгүү багыттары.

Өтүү мөөнөттөрү: Ноябрьдын экинчи, үчүнчү жумасы.

Колдонулган ыкма: Акыркы сөздү мен айтам, Мозаика.

Бир-бирин окутуу.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Батыш өлкөлөрүндөгү илим жана ойлоп табуулар, мамлекеттик башкаруудагы өзгөрүүлөр, конституциялык жана парламенттик монархия жөнүндө маалымат алышат.

Тарбиялык: Европа өлкөлөрү жөнүндө окуп, билим алууга, түшүнүгүн кеңейтүүгө, тексттерди айтып берүүгө жоопкерчилик менен даярданууга тарбияланышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Маалыматтарды башка группадагы окуучуларга аргументтүү түрдө айтып берүү, группага бөлүштүрүү жана группада иштөө көндүмдөрүн өнүктүрүшөт.

Сабактын жабдылышы: Ар бир группага ар кандай түстөгү карточкалар (3X4), эки окуучуга бирден текст (№ 1-2-3-4-тиркмелер) таратылат.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 25 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өткөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

§10. Өнөр жай төңкөрүшү жана анын натыйжалары

1 – кадам: Мугалим окуучуларга мурдатан даярдаган текстти таратып берет (төмөндө берилди).

2 – кадам: Окуучулар текстти окуп чыгышат (3 – 5 мүнөт).

3 – кадам: Дептерине (же карточкага) ал текстти пайдаланып суроо түзүшөт да жоопторун кошо жазышат. Эгерде суроону карточкага түзүшсө анда арткы бетине анын жообун жазышат. (5 – 7 мүнөт).

4 – кадам: Берилген убакыт бүткөндө, окуучу жазган суроосун окуп берет. Мугалим башка окуучулардан суроого жооп берүүсүн өтүнөт.

5 – кадам: Окуучулар берилген суроолорго жооп беришет.

6 – кадам: Эгерде туура жооп болбосо окуучу өз жообун окуп (айтып) берет.

1 – тиркеме: Англия дүйнөнүн устаканасы

XVIII-кылымдын ортосунан баштап техникалык ачылыштар жана аларды өндүрүштө колдонуу өнөр жай төңкөрүшүнүн башталышына жол ачты. Ал мануфактуралык өндүрүштү машиналык өндүрүш менен алмаштырууга мүмкүнчүлүк берди. Машина куруу – машиналарды машиналардын жардамы менен жасоо, өнөр жай төңкөрүшүнүн аяктоочу этабы болуп калды. Мануфактуралык өндүрүш аркылуу капитал топтоо, жумушчу күчүнүн рыногу, өнөр жай өндүрүшүнө болгон суроо талаптар, өнөр жай төңкөрүшүнө өбөлгө түзгөн.

Англия биринчи индустриялык өлкө болуп калды. Анда өнөр жай төңкөрүшү XVIII-к. 80 жж башталып XIX-к. 30жж аяктады. Анын натыйжасында өлкө “дүйнөнүн устаканасына” айланган.

2 – тиркеме: АКШ

Көз каранды эместик үчүн согуш аяктагандан кийин (1781 – жылы Йорктаун) АКШнын түндүгүндө капиталисттик мамилелер чындала баштады. Ал жерде феодалдык мамилелер жана кол өнөрчүлүк цехтик системасы жок кылынды. Англиялык өнөр жайдын жетишкендиктерин өндүрүшкө киргизүү, өнөр жай революциясынын өнүгүшү үчүн ыңгайлуу шарт түзөт. XIXк 50 – 60 – жж өнөр жайга буу машиналарын массалык түрдө киргизилет.

3 – тиркеме: Франция

Францияда фабрикаларды түзүү же болбосо өнөр жай төңкөрүшү адегенде текстиль өндүрүшүндө башталды. Жибек өндүрүү боюнча Франция дүйнөдө биринчи орунга чыкты, ал кездемелер өлкөнүн ичинде да, сыртында да кеңири суроо талапка ээ болгон. Өнөр жай төңкөрүшү акырындап металлургияда жана машина курууда чындалды. Экинчи империянын жылдарында (1862 – 1870 – жж) экономика өзгөчө өнүккөн.

4 – тиркеме: Германия

Германия мамлекеттеринде өнөр жай төңкөрүшү XIX-к. 30-жж. күч алды. Мануфактурадан машина өндүрүшүнө өтүү кечендеген. Анткени феодалдык коомдун калдыктарынын күчтүүлүгү жана немец жерлеринин бытырандылыгы буга тоскоол болгон. Бирок өндүрүш тармактары өнөр жай төңкөрүшү

башталганда эле Англияга караганда бир кыйла жакшы болгон. Бул өнөр жай төңкөрүшүнүн жогорку темпин камсыз кылган. Өндүрүш тармактарынын өнүгүшү, согуштук жана оор өнөр жайдын өсүшү Германияда өнөр жай төңкөрүшү аяктаган.

5 – тиркеме: Япония

Японияда өнөр жай төңкөрүшү европалык технологияны өндүрүшкө киргизүү аркылуу жүргүзгөн. Анда үч стадия – мануфактура, өнөр жай жана монополиялык өндүрүш катарлаш өнүккөн. Японияда XIX-к. 90 – жж өнөр жай төңкөрүшү аяктады.

Чехияда, төмөнкү Австрияда, Италияда, Испанияда өнөр жай төңкөрүш учурунда машиналарды колдонуу кыйла жакшы жүрдү.

6 – тиркеме:

Өнөр жай революциясы агрардык коомду индустриялык коомго кайра түзүүгө шарт түздү. Англияда, Голландияда, Францияда, Германияда, Италиянын түндүгүндөгү айыл чарбасында өндүрүштүн капиталисттик формалары түзүлдү. Өнөр жай төңкөрүшү капиталисттик коомдун негизги таптары – буржуазия менен пролетариаттын түзүлүшүнө алып келди. Шаарлардын жана шаар калкынын саны бир кыйла өстү. XIX-к аягында шаар калкы өлкөнүн калкынын 75%ин түзүп калды.

§11. XIXк – XX к башында Батыш Европа мамлекеттеринин саясий өнүгүүсү.

1-кадам: Окуучулар 1ден бга чейин санап, 6 группага бөлүнүп отурушат. 1-группага кызыл, 2-группага көк ж.б. түстөгү номерлер таратылат (кийин өз группаларын табуу үчүн).

2-кадам: Ар бир топтогу 1-номерлер өзүнчө, 2-номер өзүнчө ж.б. болуп, кайрадан жаңы группаларга биригишет.

3-кадам: № 1-тиркеме 1-гр. № 2-тиркеме 2-гр. жана калган тиркемелер дагы башка группаларга таратылат. Эскертүү: Бир эле тапшырманы эки группа берсе да болот.

4-кадам: Окуучулар тексттерди окуп, башка группа айтып берүүгө бирге даярданышат (8-10 мүнөт).

5-кадам: Убакыт бүткөндө мурдагы группаларына номерлердин түстөрү боюнча (кызылдары өзүнчө, көктөрү өзүнчө ж.б.) келип отурушат да, тексттерди ирети менен группага айтып беришет.

Рефлексия.

- Группада бөлүнүп иштөө кызыктуу болдубу?
- Эмне үчүн группага бөлүнүп иштедиңер жана анын кандай өзгөчөлүктөрүн байкадыңар?
- Даярданууда жана башка группаларга айтып берүүдө кандай кыйынчылыктар болду?

№ 1-тиркеме:

XIX кылымдын биринчи чейрегинде көпчүлүк Европа өлкөлөрүндө феодалдык түзүлүш сакталып турган. Ошол эле мезгилде капиталисттик мамилелердин өнүгүү тенденциясы да күчтүү эле. Мамлекеттик башкарууда маанилүү өзгөрүүлөр жүрдү. Монархиялык мамлекеттерде бийлик мыйзам чыгаруу жана аткаруу бийликтерине бөлүнүп, конституциялык, парламенттик монархияларга айланышты. Ал эми XIX кылымдын 70-жылдары Батыш Европада улуттук боштондук кыймылдарынын жана революциялардын мезгили аяктады. Республика же конституциялык монархия формасындагы буржуазиялык улуттук мамлекеттер пайда болуп, парламенттик система түзүлдү.

№ 2-тиркеме:

Англияда XIX кылымдын башында монархтын бийлиги парламент тарабынан кыйла чектелген. Бирок парламенттик шайлоо системалары жеткиликтүү болбогондуктан, буржуазия жумушчулар менен бирдикте парламенттик реформалар үчүн дайыма күрөш жүргүзүп келишти.

XIX кылымда жүргүзүлгөн реформалардын натыйжасында парламенттик монархия чыңдалды. Шайлоо укуктары кеңейип, шайлоочулардын саны өстү. Өлкөдө эки партиялуу система түзүлүп, бийликке кезектешип келишет. Аткаруу бийлиги дагы чыңдалган.

№ 3-тиркеме:

Францияда XIX кылымдын башында эки палаталуу парламент тарабынан бийлиги бир азыраак чектелген монархия жашаган. 1830-жылдары революциянын натыйжасында шайлоочулардын саны өсүп, дворяндар мурунку таасирин жоготушту.

1848-1849-жылдары революциянын жүрүшүндө экинчи республика жарыяланды жана республикалык конституция кабыл алынды. Бирок, 1851-жылы мамлекеттик төңкөрүш болуп, экинчи империя бекитилди. 1870-жылы 4-сентябрдагы буржуазиялык революциянын натыйжасында үчүнчү республика орнотулду. 1875-жылы үчүнчү республиканын конституциясы кабыл алынган. Анда эки палаталуу парламентти түзүү каралган. Парламент тарабынан шайланган президент мамлекет башчысы деп жарыяланган.

№ 4-тиркеме:

Германия XIX кылымдын биринчи жарымында бытыранды бойдон калып, жалпы мыйзамдары башкаруу органдары болгон эмес. Иш жүзүндө анын бардык территориясында феодалдык тартиптер үстөмдүк кылган. 1848-1849-жылдары революциянын

учурунда аны чечүү аракеттери ийгиликке жетишкен жок. Пруссиянын жетекчилиги астында немец жерлерин бириктирүү 70-жылы аяктады. 1871-жылы конституция кабыл алынган. Ал боюнча аткаруу жана мыйзам чыгаруу бийлигинин бир бөлүгү императордун колуна топтолгон. Жалпыга бирдей шайлоо укугунун негизинде шайланган рейхстаг жогорку өкүлчүлүк органы болгон.

№5 тиркеме

Жумушчулардын оор абалынан улам интеллегенциянын бир бөлүгү бийликтегилерге нааразы болушкан. Ошондуктан, аларда келечектеги жакшы коом тууралуу ой-пикирлер пайда болуп, социалдык (латындан-коом) идеялар келип чыккан.

Англиялык ойчул Роуэн, франсуз социалисттери Ш. Фурье жана А. Сен-Симон капитализмди сынга алышкан. Социалисттик коомду курууга чакырышкан. Бирок алар социалисттик коомду куруунун жолдорун негиздей алышкан эмес.

К. Маркс жана Ф. Энгельс пролетариаттын күрөшүнө илимий негиз беришкен. Алар капиталисттик түзүлүштө өндүрүш каражаттары жеке менчик болгондуктан, ал коомду адилетсиз коом деп эсептешкен. Өндүрүштүк күчтөр менен өндүрүш каражаттарынын ортосундагы карама-каршылыктардан социалисттик революция чыгат дешкен. Революциялык теориялар менен куралданган жумушчу-дыйкандар саясий бийликти колго алып, жеке менчикти коомдук менчик менен алмаштырат жана эзүүсү жок коомду курушат. Ал үчүн жумушчу табына саясий партия керек деп эсептешкен.

1847-жылы Германияда биринчи марксисттик уюм – Коммунисттер союзу түзүлгөн. К. Маркс жана Ф. Энгельс жазган “Коммунисттик партиянын манифести” анын программасы болуп калган. 1864-жылы 24-сентябрда Лондондо жумушчулардын I-интернационалы түзүлгөн. 1876-жылы Генералдык советтин чечими менен таратылган.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201__-жыл	колу	
Бекитемин	201__-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

8-класс. Жаңы тарых.

Тема: 12-13. Европадагы 1848-1849-жылдар . Революциялар.

Өтүү мөөнөтү: Ноябрьдын төртүнчү, бешинчи жумасы.

Колдонулган ыкма: Түгөйү менен иштөө, салыштыруу.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Абсолюттук бийликти кулатуу, жумушчулардын өз эркиндиги жана жашоо турмушун жакшыртуу үчүн болгон күрөшү тууралуу түшүнүк алышат.

Тарбиялык: Элдик революциялык чыгуулар, чексиз бийликти жоюу жана өз укуктарын коргоо үчүн болгон күрөштөрдүн максатын жана жүрүшүн окуучуларга жеткирүү аркылуу окуучуларда шык пайда болуп патриоттуулукка тарбияланышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Салыштыруу, анализ жүргүзүү, бирге талкуулоо, өзгөчөлүктөрүн баалай билүү, көндүмдөрүн өнүктүрүшөт,картадан көрсөтө билишет..

Сабактын жабдылышы: Дептер, сызгыч, эки окуучуга бирден текст,карта.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 20 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Мугалим доскага “революция” деп жазып, аны окуучулардан ким кандай түшүнөөрүн суроо аркылуу акыл чабуулун өткөрөт.

2-кадам: Окуучулар өз ойлорун айтып, алар доскага кыскача жазып, окшоштору болсо бирөө чийилет.

3-кадам: Эки окуучуга бирден текст таратылат (№ 1-2-2-тиркемелер). № 3-таблицаны дептерине чийишет.

4-кадам: Түгөйлөр аларды окуп чыгып, революциялардын чыгыш себептерин, жүрүшүн жана жыйынтыгын эки

революциянын өзгөчөлүктөрүн таблицага салыштырып, жазышат (8-10 мүнөт).

5-кадам: Аткарган иштерин окуп, айтып беришет. Мугалим же окуучулар суроо беришип, жалпы талкуу жүрөт (7-10 мүнөт).

Суроолор:

1. Түгөйлөр менен салыштыруу кызыктуу болдубу, эмне үчүн?

2. Революциялардын чыгыш себептеринин өзгөчөлүктөрү?

3. Революциялардын жыйынтыктары кандай болду?

№ 1-тиркеме:

Германиядагы революция

1847-жылы экономикалык кризис жана түшүмсүздүк Германиянын ар кайсы областтарындагы элдин жашоо деңгээлине тескери таасирин тийгизген. Ачка болгон эл дүкөндөрдү жана азык-түлүк кампаларын талкалап, тамак-аштарды тартып алып жатышты. Рейн областында элдик толкундоолор башталды. Анын башкы шаары болгон Кёльнде, 1848-жылы марттын башында демократиялык реформаларды жүргүзүүнү талап кылган, шаардык “төмөнкүлөрдүн” көчө чогулуштары болуп өттү.

7-мартта эл толкундары борборго, Берлинге чейин жетти. Он күн бою бул жерде демонстрациялар жана шаардыктар менен полициялардын кагылышуулары болуп турду. Мындай курч абалдан корккон Пруссиянын королу Фридрих Вильгелм либералдык конституцияны киргизээрин жана басмаканага болгон цензураны жоёрун жарыялады. 18-19-мартта кече согуштары жүрүп, 200дөй адам курман болгон. Бир нече күндөн кийин буржуазиялык-либералдык өкмөт түзүлгөн. Пруссиялык король мурда сөз бергендей конституцияны киргизди (1848-ж. декабрь). Анда дворяндардын артыкчылыктары сакталып, буржуазияга кээ бир укуктар берилди.

№ 2-тиркеме:

Италиядагы революция

Бөлүнүп жарылган өлкөнүн экономикасы начар өнүккөн. Кээ бир жерлерде гана текстиль, өнөр жайы пайда боло баштаган. Негизинен токуучулар эскиче үйдөгү кол станокторунда иштешкен. 1840-жылдын ортосундагы экономикалык кризис Европанын бир нече өлкөлөрүндө революциянын чыгышына алып келди. 1848-1849-жылдары бир катар Италиялык мамлекеттерде көтөрүлүш чыккан. 1848-жылы январда Сицилияда көтөрүлүш башталып, аны континенттен жиберилген аскерлер да баса алган жок. Толкундоолор Италиянын түштүгү Неапольго чейин жетти.

Акырында король Фердинанд II буржуазиялык конституцияны кабыл алууга аргасыз болду.

Марттын башында Сардиниялык король Карл Альбертке дагы конституцияны жарыялоого туура келди. Толкундоолор байыркы борбор Рим жайгашкан Папа областына өттү. 1846-жылы Папа тактысында Пий IX отурду. Ал Папа областында конституцияны кабыл алууга, саясий камактагыларга мунапыс берүүгө, цензураны жоюуга сөз берди.

Сицилия менен Пемонттогу көтөрүлүштөн кийин жана Францияда революция башталганда Пий IX дагы Папа областына конституцияны киргизүүнү жарыялады. Толкундоолор бүткүл Италияны кучагына алды. Италиялыктарга Австриялык аскерлер каршы коюлган болчу. Беш күндүк согуштан кийин Робецкойдун аскерлери Австриялык аскерлерди шаардан сүрүп чыгышты. Өз өлкөсүнүн улутунун биригүүсү үчүн болгон күрөштү Италиянын элдери Рисорджименто (кайра жаралуу) деп аташкан.

№ 3-тиркеме:

Австриядагы революция	Италиядагы революция

2-вариант:

Колдонулган ыкма: Ийрек (зигзаг)

Сабактын жүрүшү:

Окуучуларды саноо жолу менен төрт-беш топко бөлүп, аларды кооперативдик (менчик) топ деп атайбыз (2-3 мүнөт).

Ал топтордун биринчилери өзүнчө, экинчилери, үчүнчүлөрү ж.б. болуп өз-өзүнчө кайрадан башка топко биригип, эксперттик топ деп аталышат. Аларга текст таратылат (3-5 мүнөт, № 1-2-3-4-тиркемелер).

Эксперттер текстти окуп даярданышып, берилген убакыт бүткөндө өздөрүнүн кооперативдик тобуна кайра биригишет да, алган маалыматтарын бири-бирине айтып беришет (10-12 мүнөт).

Мугалим окуучуларга суроо берүү менен алардын материалды өздөштүрүү деңгээлин бааласа болот (20 мүнөт).

(1-2-тиркеме 1-вариантта).

№ 4-тиркеме:

Франциядагы февраль революциясы (1848-ж.).

1848-жылы 21-февралда өткөрүлө турган чогулушка бийликтегилер тыюу салган. Анда оппозициянын шайлоо реформасынын долбоорун талкуулашмак. Ошондо париждиктер көчөлөргө баррикадаларды курушуп, дүкөндөгү курал-жарактарды тартып алышты. Улуттук гвардия элге каршы ок атуудан баш тартып, бир бөлүгү көтөрүлүшчүлөр тарапка өтүп кетишти. Коркуп кеткен Луи Филипп 23-февралда өкмөттү отставкага жөнөтүп, жаңы министрлер кабинетин түзөөрүн жарыялаган. Бирок, көтөрүлүшчүлөр королдун сарайын көздөй жөнөшүп, анын Англияга кетишин талап кылышкан.

Небереси Генрихтин пайдасына бийликтен баш тарткан Луи Филипп дал ошондой кылган. Көтөрүлүшчүлөр депутаттардын Генрихти “Король” деп жарыялай тургандыгын угуп, түз эле палаталардын жыйналышына кирип барышкан. Ошентип күч менен депутаттар буржуазиялык-демократиялык республикалык өкмөттү түзүштү. Өкмөткө эки социалист: атактуу тарыхчы жана публицист Луи Блан жана жумушчу Александр Альбер кирген. Бул убактылуу өкмөттүн эң маанилүү кадамдарынын бири, эркектер үчүн 21 жаштан баштап шайлоого катышуу укугун киргизиши болгон. Ошондой эле жумушсуздар үчүн аз болсо да туруктуу эмгек акы төлөнүүчү улуттук мастерскойлордун ачылышы да маанилүү.

№ 5-тиркеме:

Австрия империясындагы революциялар (1848-1849-жж.).

Германиядагы гегемондук үчүн күрөшкөн Австрия менен Пруссиянын улуттук курамдары ар башка болгон. Эгерде Пруссия Германиянын жерлерин гана каратууга аракеттense, Австрия империясынын курамына Польшанын, Чехияны, Венгриянын, Түштүк славяндарынын жана Италиянын аймактары кирген.

1848-жылы Европага Франциядагы революция жөнүндөгү кабар тараганда, Австриянын Чехиядагы жана Италиядагы ээликтеринде 13-мартта Венанын өзүндө элдик толкундоолор башталган. Император Фердинанд I аскерлерине көтөрүлүштү басууга буйрук берген. Бирок, бул толкундоолорду ого бетер күчөткөн. Ошондо Фердинанд I цензураны алып салып, бюргерлерге (оокаттуу шаардыктарга) жана студенттерге куралдуу отряддарды түзүүгө мүмкүнчүлүк берди.

Буржуазиянын жана дворяндардын өкүлдөрүн конституцияны иштеп чыгуу үчүн чакырууга сөз берген. Бирок апрелдин аягында конституция жарыяланганда, мүлктүк ценздин эң жогорулугу шайлоочулардын санынын азайышына алып келе тургандыгы билинген. Ошентип Венада кайрадан толкундоолор башталган. Ага жооп иретинде 26-майда өкмөт студенттик отряддарды таркатууга аракет кылган. Бул окуядан кийин Венанын көчөлөрү куралдуу адамдарга толуп кетип, коркуп кеткен өкмөт

борбордон аскерлерди чыгарып кетүүнү буюрган. Ал тургай конституцияга карабастан, шайлоо укуктарынын кеңейтилишин жарыялады. Ошол учурда империянын улуттук райондорунда Прагада (1848-жыл, июнь) Чехиянын башка областтарында толкундоолор күч менен басылган.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 - жыл	колу	
Бекитемин	201__-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

8-класс. Жаңы тарых.

Тема: 14. Улуу Британия.

Өтүү мөөнөтү: Декабрдын биринчи жумасы.

Колдонулган ыкма: Кезектешип бири-бирин окутуу.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Англиядагы саясий окуялар жана анын дүйнөдөгү өнүккөн мамлекетке, дүйнөнүн устаканасына айланышы тууралуу маалымат алышат, башкаларга айтып берүү аркылуу өз билимдерин бышыкташат.

Тарбиялык: Англиядагы саясий реформаларды окуп, үйрөнүү аркылуу окуучулардын жарандык активдүүлүгү артат, элдик чыгуулардын маанисин, максатын түшүнө билүүгө тарбияланышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Группада жоопкерчилик менен даярданып, башкаларга жеткиликтүү айта билүү көндүмдөрүн өнүктүрүү аркылуу окуучулар өз билимдерин арттырышат.

Сабактын жабдылышы: Бир флипчарт (мүмкүн болсо), окуучуларга бирден текст.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 20 мүнөт.

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучулар саноо жолу менен группаларга бөлүнүшөт.

2-кадам: Мугалим окуучулардан “колония” деген сөздү кандай түшүнөөрүн суроо аркылуу акыл чабуулун өткөрөт.

3-кадам: Окуучулар өз ойлорун айтышат, алар доскага же флипчартка кыскача жазылып, окшоштору болсо бирөө чийилет. Картадан Англиянын колониялары көрсөтүлөт

4-кадам: Ар бир группага экөөнө бирден текст таратылат (1-гр. 1-текст, 2-гр. 2-текст ж.б.). Бир тапшырманы эки группага берсе да болот.

5-кадам: Окуучулар берилген тексттерди окушат жана группада талкуулап, башка группаларга айтып берүүгө даярданышат (10 мүнөт).

6-кадам: Даярданган кийин 1-группа калган группаларга тарап отурушат да, даярданган тексттерин аларга айтып беришет (3-4 мүнөт).

7-кадам: Алар ордуна келип отурганда 2-группа бул ишти улантат. Акырында бардык группа кезектешип айтып берүү менен бүтүндөй теманы өздөштүрүп чыгышат (20 мүнөт).

Суруолор:

1. Группада чогуу даярдануу кызыктуу болдубу?

2. Англия качан, эмне үчүн дүйнөнүн устаканасы деген наамга ээ болгон?

3. “Ак колониялардын” пайда болушу.

4. Британдын Түндүк Америка жөнүндө актысын качан, кимдер тарабынан түзүлгөн жана анын мааниси эмнеде?

2-вариант:

Ушул 3 тиркемени окуп чыгып, ”Акыркы сөздү мен айтам” усулун пайдалануу сунуш кылынат. (25-тема, 2-вариантты караңыз)

№ 1-тиркеме:

XIX к. 50-жылдарында Англия өнөр жайынын өнүгүү деңгээли сооданын көлөмү, деңиздеги кубаттуулугу боюнча башка өлкөлөрдөн артыкчылыкка жетишкен. Жеңил өнөр жай тармактарында текстиль жана нооту өндүрүү чыңдалган. Бардык өнөр жай тармактарында жаңы ачылыштар жана ойлоп табуулар ишке ашырылган. Дал ошол мезгилде Англияга дүйнөнүн устаканасы деген наам берилген. Лондондогу өнөр жай көргөзмөсүндө Англиянын артыкчылыгы өзгөчө көрүнгөн. Англиянын жана анын компанияларынын үлүшүнө дүйнөлүк сооданын жалпы көлөмүнүн үч бөлүктөн көбүрөөгү туура келген. Англиянын мындай ийгилиги алдыңкы өндүрүштүн буржуазиялык ыкмасы жана биринчи болуп өнөр жай теңкөрүшүн ишке ашыргандыгы менен камсыз болгон.

№ 2-тиркеме:

Англия согуш базаларына жана аскердик деңиз флотунун зор артыкчылыгына таянып, XIX кылымдын ортосунда эң ири колониялык держава болуп калган. Англиянын өзүнөн он эсе чоң болгон 300 миңден ашык калкы бар Индия, Англиянын колонияларынын эң ириси болгон. Колонияларга болгон

үстөмдүгүн Англия куралдын күчү менен гана эмес, дипломаттык жана саясий мамилелер аркылуу да камсыз кылган. Алар уруулар ортосундагы жана диний чыр-чатактарды пайдаланышкан. Англиялык буржуазия “ак колонияларга” зор көңүл бурган.

Улуу Британиядан жана Европалык башка өлкөлөрдөн көчүп келгендер тарабынан өздөштүрүлгөн, бирок Англиялык бийликке баш ийген Америкадагы, Африкадагы, Австралиядагы территориялар ак колониялар деп аталган. Көчүп келгендерден колонияларды түзүү, жергиликтүү калкты аёосуз кыруу, бүтүндөй урууларды жана элдерди кырып жок кылуу, Англиянын колониялык саясатынын негизги белгилери болгон.

№ 3-тиркеме:

Капиталисттик мамилелер Англиянын эски колонияларынын бири болгон Канадада дагы өнүккөн. XVIII кылымдын ортосунда Франциядан тартып алынган Канадага, Европадан феодалдык түзүлүштүн көп белгилери алынып келинген. Айрым колонияларда бийлик жергиликтүү жер ээлери ак сөөктөргө, духовенствого, ири соодагерлерге таандык болгон. Ар кандай маселелерди Лондондон шайланган губернатор чечкен. Канада менен Австралияда эл массасы жана буржуазия демократиялык реформаларды жүргүзүүгө өз алдынчалыкка жетишишкен. Анда Англиялык губернатордун көзөмөлү астында өзүн-өзү башкаруунун элементтери киргизилген. Канададагы колониялардын өз ара жана Англиялык өкмөттүн өкүлдөрүнүн узакка созулган сүйлөшүүлөрүнүн аркасында “Британдык Түндүк Америка жөнүндө актыны” түзүштү (1867-ж.). Бул бириккен Канаданын конституциясы болгон. Анда парламент жана анын алдында жооптуу өкмөт түзүлгөн. Бирок Канадалык парламент кабыл алган мыйзамдарды Англиялык генерал-губернатор бекитиш керек болгон. Канада башка мамлекеттер менен дипломаттык мамилелерди түзө алган эмес. Ошентип, Канада доминиондук абалга ээ болуп, көз каранды эместикке жетишкен.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 -жыл	колу	
Бекитемин	201__-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

8-клас: Жаңы тарых.

Тема: 15-16. Франция .

Өтүү мөөнөтү: Декабрдын экинчи, үчүнчү жумасы

Колдонулган ыкма: Салыштыруу, Венн диаграммасы, класста жалпы талкуулоо

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Францияда экинчи империянын жана үчүнчү республиканын орношун, алардын артыкчылыктары менен кемчиликтери тууралуу окуп, түшүнүгүн кеңейтишет.

Өнүктүрүүчүлүк: Түгөйлөрдүн салыштыруу аркылуу эки мезгилдин саясий жактан өзгөчөлүктөрүн талдап, баа бере билүү жана текст менен иштөө көндүмүн өнүктүрүшөт..

Тарбиялык: Тексттерди иликтеп, талдоо, далилдөө аркылуу саясий өзгөчөлүктөргө баа бере билүүгө тарбияланышат.

Сабактын жабдылышы: Эки окуучуга бирден текст, Венндин диаграммасы тартылган бир флипчарт доскага илинет же дептердин бир барагын экиге бөлүп сызса болот.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 15 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Мугалим доскага “империя” жана “республика” деп жазып, аны окуучулардан ким кандай түшүнөөрүн суроо аркылуу акыл чабуулун өткөрөт.

2-кадам: Окуучулар өз ойлорун айтып, алар доскага кыскача жазылып, окшоштору болсо бирөө чийилет.

3-кадам: Эки окуучуга бирден текст таратылат.

4-кадам: Түгөйлөр аларды окуп чыгып, экинчи империянын жана үчүнчү республиканын жарыялануу шарттары жана себептерин, саясий экономикалык жактан өзгөчөлүктөрүн , окшош

жактарын салыштырып, Венндин диаграммасына же баракты экиге бөлүп алып жазышат. Түгөйлөрдөн бирден окуучу жазгандарын окуп беришет (7-10 мүнөт).

Рефлексия:

• Түгөйлөр менен иштөө кызыктуу болдубу жана эмнеге үйрөндүңөр?

Суроолор:

1. Эки мезгилдин (экинчи империя жана үчүнчү республика) кандай өзгөчөлүктөрүн билдинер?

2. Францияда экинчи империянын мезгили качан, кандайча башталган?

3. Үчүнчү республиканын жарыяланышы жана анын натыйжасы?

№ 1-тиркеме: Экинчи империя

Убактылуу өкмөт баштаган буржуазиялык кайра түзүү июнь козголоңунун натыйжасында токтотулду. Бийликтегилер радикалдык газеталарды, коомдорду, клубдарды жабууга аргасыз болду. Бирок шайлоо укугу сакталып калды. Бул 1848-жылы бүткүл элдик шайлоо өткөрүүгө мүмкүндүк берген. Анда Наполеондун жээни Луи Бонапарт президент болуп дайындалган. 1851-жылы 2-декабрдын түнүндө Луи Бонапарт Париж горнизонунун жардамы менен мыйзам чыгаруу жыйынынын алдыңкы депутаттарын камакка алган жана өзүн эл алдында гана жоопкерчиликтүү деп жарыялаган. 1851-жылы 21-декабрда жалпы элдик Плебисцит (шайлоо) болуп, анда көпчүлүк добуш менен президенттин иш-аракетин колдошкон. 1852-жылы 2-декабрда Луи Бонапарт деген ат менен император деп жарыяланды. Франциянын тарыхында 1870-жылга чейин жашаган экинчи империянын мезгили башталды.

№ 2-тиркеме: Үчүнчү республика

1870-жылы сентябрда республика деп жарыялангандыктан “сентябрь республикасы” деп аталса, кийинчерээк аны “үчүнчү республика” деп аташкан. (Биринчи республика 1792-1804, экинчист 1848-1851-жылдар). Өнөр жай өндүрүшү боюнча Франция XX- кылымдын башында дүйнөдө төртүнчү орунду ээлеген. (АКШ, Германия, Англиядан кийин) экинчи империянын мезгили менен салыштырганда, өлкөдөгү саясий абалдын курчушу төмөндөдү. Буга каршылыктарын ачык-айкын билдирүү мүмкүнчүлүгүнүн кеңейиши шарт түздү.

Мисалы, качан өлкөнүн президенти маршал Мак Магонанын (1873-1879) саясатында монархиянын алдындагы тенденция пайда болгондо, республикалык кыймылдар тез жандана баштаган. 1877-

жылкы шайлоодо республикачылар таң калаарлык добушка ээ болушкан. Бул үчүнчү республиканын режимин андан ары либералдаштырууга алып келген. 1880-жылы июлда Париж коммунасынын соттолгон мүчөлөрүнө мунапыс берилген, басма сөз эркиндиги кеңейтилген, легалдуу жумушчу союздарын түзүүгө (кээ бир чектөөлөр менен) уруксат берилген.

№3 тиркеме Париж коммунасы

Класста жалпы талкуулоо усулу

Окуучулар Париж коммунасын аягына чейин окуп чыгышат.

Талкуулоо үчүн суроолор: (Мугалим да кошумчалайт)

- Адольф Тьер ким болгон?

- Пруссия (Германия) менен болгон согуш бүткөндөн кийин Улуттук гвардия эмне үчүн нааразы болду?

- Париж коммунасы качан пайда болгон жана анын пайда болушуна эмне түрткү берди?

- Эмне үчүн Маркс менен Энгельс айткандай бул революция пролетардык революция болгон эмес?

- Эмне үчүн Коммунанын өзүн да “пролетариат диктатурасы” деп атоого болбойт экен?

- Адольф Тьер эмне үчүн туруктуу аскерлерге Парижге кирүүгө буйрук берди?

- Эмне үчүн коммуналар менен аскерлердин ортосунда согуш болду?

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201-жыл	колу	
Бекитемин	201-жыл	колу	

Сабактын планы.

8-класс: Жаңы тарых.

Тема: Өтүлгөн сабактарды кайталоо.

Өтүү мөөнөтү : Декабрьдын төртүнчү жумасы

Колдонулган ыкма: Карусель.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Окуучулар өтүлгөн темаларды кайталап, суроо түзүп, мурдагы сабактардан алган билимдерин системалаштырып, жалпылайт жана бышыктайт.

Өнүктүрүүчүлүк: Өзүн-өзү өнүктүрүү , тез-тез ойлонуп, жооп таба билүү логикалык жана сынчыл ойлоону көндүмдөрүн өнүктүрүү .

Тарбиялык: Жогорку деңгээлдеги суроолорду берүү жана аларга аргументтүү кыска, так жооп берүү аркылуу интеллектуалдык деңгээлин жана эске тутумун жогорулатууга, бири-бирин уга билүүгө, сыйлоого тарбиялоо.

Сабактын жабдылышы: Ар бир окуучуда 8-10 суроолор жазылган дептерлер болушу керек.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 20-25 мүнөт.

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Парталарды П түрүндө жайгаштырып, класстын ортосунда аянт даярдалат. Окуучулар саноо жолу менен экиге бөлүнөт.

2-кадам: Биринчи номерлер ортого чыгып, ички тегеректи түзөт. Экинчи номерлер алардын сыртынан экинчи тегеректи түзүп, бири-бирине бетме-бет турушат (3-5 мүнөт).

3-кадам: Алар бири-бирине суроо беришет. Суроого жооп бере албай калса, суроо берген окуучу өзү жооп берет.

4-кадам: Андан кийин биринчи номерлер солго жылып, экинчи номерлер ордунда калат. Ошентип, ички тегерек суроо бергенде сол жакка, сырткы тегерек суроо бергенде оң жакка жыла беришет. Суроо берүүнү биринчи суроо берген окуучулар кездешкенге чейин же убакытка жараша мугалим токтотконго чейин улантса болот (20-25 мүнөт).

Суроолор:

1. Бул ыкмада иштөөдө өзүңөрдү кандай сездиңер?
2. Кайсы суроолор кызыктуу болду?
3. Өзүңөрдүн берген жообуңарга канааттандыңарбы?
4. Жооп бере албаган суроо болсо, доскага жазып коюп, жооп тапканга аракет кылгыла.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 -жыл	колу	
Бекитемин	201_-жыл	колу	

Сабактын планы:

8-класс: Жаңы тарых.

Тема: 17. Италиянын улуттук биригүүсү

Өтүү мөөнөтү: Январдын экинчи жумасы

Колдонулган ыкма: Акыл чабуулу, салыштыруу.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Италиядагы улуттук боштондук кыймылдын жүрүшү жана улуттук биригүүсү, анын тарыхый мааниси тууралуу маалымат алышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Окуучулардын өз оюн жана билгендерин эркин айтуусу аркылуу интеллектуалдык деңгээлин жогорулатуу жана тексттерди салыштырып иштөө көндүмдөрүн өнүктүрүү.

Тарбиялык: Окуучуларды улуттук биримдикке үндөө менен патриоттуулукка тарбиялоо. Бул ыкманы колдонуу аркылуу окуучулардын өз э лестетүүлөрүн , идеяларын сабакта колдоно билүүгө тарбиялоо.

Сабактын жабдылышы: Окуу китеби, дептер, ручка.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 20 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучуларга өздөрүн эркин алып отуруусу эскертилип, төмөнкү акыл чабуулдун темасы жана бөлүнгөн убакыт жарыяланат.

Тема: Улуттук мамлекетке биригүүнү ким кандай т үшүнөт жана анын тарыхый мааниси.

2-кадам: Акыл чабуулунун эрежелери эскертилет. М: Бардык айтылган ойлор жана идеялар баалуу, талкуу учурунда сын айтылып, баа берилбейт ж.б.

3-кадам: Окуучулар өз идеяларын айта баштап, алар үзгүлтүксүз доскага же флипчартка жазылат. Мугалим өз

идеяларын кошуу менен окуучуларды жаңы идея берүүгө үндөп турат (5-6 мүнөт).

4-кадам: Сунушталган идеялардын окшоштору болсо чийилет, талкуулап, берилген суроого жооп беришет (5-6 мүнөт).

5-кадам: Текст менен иштөө. Окуучулар 2-теманы окуп чыгып, ар бири 4-5 суроо түзүшөт(10-15 мүн).Убакыт бүткөндө бирөө окуп,калганы жооп берет.Андан кийин бири-бирин кайталабаган суроолорду берип,окуучулар жооп беришет.Баасы жок же демилгесиз окуучулардан суроо сунушталбайт.

Рефлексия:

- Бул сабакта эмнелерге үйрөндүңөр? (М.: Өз оюн эркин айтууга ж.б.).
- Элге улуттук биригүү эмне үчүн керек?
- Эң кызыктуу идеяларды белгилегиле?
- Сабак кызыктуу болдубу?
- Улуттук биригүүнүн тарыхый мааниси эмнеде? Мисал келтиргиле.

2-вариант: (Акыл чабуулун улантып өтсө да болот)

Колдонулган ыкма: Түгөйү менен иштөө, салыштыруу.

1. Окуучулар бул тапшырманы № 1-тиркемени дептерине сызып алып салыштыруу жолу менен аткарышат.

2. Окуучулар экиден биригишип берилген текстти пайдаланып, Италиядагы улуттук биригүү үчүн болгон күрөштө аракет кылган агымдар, алардын лидерлери жана максаттары, аткарган иштери тууралуу жазышат. Аларды кимдер колдогон жана Италия качан бириккен ж.б. маалыматтарды да салыштырып, далилдеп жазып беришет.

3. Белгиленген убакыт бүткөндө (10-15 мүнөт) каалоочулар же баасы жок окуучулар аткарган иштерин айтып беришет.Картадан Гарибальдинин жүрүшүн көрсөтүп беришет.

№ 1-тиркеме:

Революциячыл демократтар	Мелүүн агым

№ 2-тиркеме:

Революциячыл демократтар.

XIX кылымдын 50-жылдарынын аягында Италияда улуттук биригүү үчүн күрөш кайрадан күчөгөн. Революциячыл демократтар агымы кол өнөрчүлөргө, дыйкандарга, жумушчуларга

жана майда буржуазиячыл интеллигенцияга таянган. Алар Италияны элдик революция жолу менен демократиялык республикага бириктирүүнү жакташкан. Бул агымдын көрүнүктүү лидери Дж.Гарибальди болгон.

1860-жылы апрелде Сицилиядагы көтөрүлүш неополитан аскерлери менен басылган Гарибальди өз ыктыярдуулары менен аларга жардамга келип, неополитан аскерлерин талкалап, августтун ортосунда Италиянын түштүгүнө өтүшкөн.

Мелүүн агым

Мелүүн агымга либерал помещиктер менен буржуазия жетекчилик кылган. Алар өлкөнү конституциялык монархияга бириктирүүнү каалашкан. Ошондой эле улуттук бириктирүү үчүн болгон күрөшкө Сардиния королдугу жетекчилик кылат деп ишенишкен. Мелүүндөр агымынын жетекчиси К.Кавур Ломбардия менен Венеция областарын Австриядан бошотуп, аларды Пьемонтко кошууну Италияны бириктирүүнүн башталышы болот деп белгилеген, бирок Сицилия королдугунун армиясы начар болгондуктан, жеңе алган эмес. Ал эми эл массасын боштондук үчүн күрөшкө көтөрүүдөн корккон. Ошондуктан, Кавур союздаштарды сырттан издеп, Франциянын императору Наполеон III менен 1858-жылы июнь айында, Француз курорту Пломбьерде жашыруун келишим түзгөн.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 -жыл	колу	
Бекитемин	201__-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

8-класс: Жаңы тарых.

Тема: 18. Германиянын биригиши.

Өгүү мөөнөтү: Январдын үчүнчү жумасы

Колдонулган ыкма: Түгөйү менен иштөө

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Окуучулар Германиянын биригишинин өбөлгөлөрү, башталышы жана жүрүшү тууралуу түшүнүк алышат жана биригүүдөгү Отто Бисмарктын ролун анализдеп, ачып көрсөтүшөт.

Өнүктүрүүчүлүк: Окуучулардын изилдөө, маалыматтарга баа берүү, бирге ойлонуп, жыйынтык чыгарып чече билүү жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү.

Тарбиялык: Улуттук биригүүнүн максаты, маанисин түшүнүп, баамдай билүү. Бирге иштеп, текстти талдап жана бири-бирин уга билүүгө тарбиялоо.

Сабактын жабдылышы: Эки окуучуга бирден текст.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 15-20 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Түгөйлөргө бирден текст таратылат.

2-кадам: Алар текстти окуп чыгып Отто Бисмарк өз сөзүндө эмнени айткысы келгенин жана Германияны курал жана кан менен бириктирүү кандайча ишке ашырылганын дептерине жазышат (5-7 мүнөт).

3-кадам: Бүткөндөн кийин мугалимдин сунушу менен же каалаган окуучулар өз иштерин окуп, айтып беришет. Сабак окуучулардын суроолоруна жооп берүү менен улантылат. Окуучулар Германияны бириктирүүнүн жүрүшү жана биригиши жөнүндө айтып беришет.

Суроолор:

1. Түгөйүнөр менен бирге текст менен иштөө кызыктуу болдубу?

2. Эмне үчүн Германия төмөнтөн эмес, жогортон бириктирилген?

3. Германиянын биригүүсү качан, кандайча жүрдү?

4. Германияны бириктирүүдө Отто Бисмарктын ролун аныктап бергиле?

№ 1-тиркеме:

Эл массасы революциялык жол менен төмөнтөн биригүү, б.а. монархиялык өкмөттү кулатуу бардык феодалдык тартиптерди жоюу, бирдиктүү демократиялык республиканы түзүү жолун каалашкан. Ири буржуазия жана буржуазиялашкан помещиктер Германияны жогортон бириктирүүнү каалашкан. Биринчи министр Отто Бисмарк өзүнүн парламентте сүйлөгөн сөздөрүндө, “доордун улуу маселелери” парламенттеги сүйлөгөн сөздөр жана добуш берүү менен эмес, “Курал жана кан” менен чечилет деп айткан.

Бисмарк Пруссиянын башчылыгы астында Германиянын биригишине тоскоолдук кылган. Австрияга сокку урууну чечкен. 1866-жылы Пруссиялык армия Австриянын ээликтерине басып кирген жана 3-июлда Чехтердин Садова деген кыштагынын жанында анын аскерлерин талкалаган. Пруссия Шлезвиг менен Гальштейнди жана Германиянын борборундагы майда немец мамлекеттеринин ээликтерин да өзүнө кошуп алган.

1866-жылы августта башында Пруссия королу турган 22 мамлекет биригип, Түдүк Германия союзун түзүшкөн. 1871-жылы 18-январда Версалда Германия империясы жарыяланган. Вильгельм I канцлер болуп (император) шайланган. Ошентип Германиянын “жогортон” биригүүсү аяктаган.

2-вариант:

Колдонулган ыкма: Текст менен иштөө.

Сабактын жабдылышы: №1 тиркеме же мугалим башка түзөт жана мугалим түзгөн суроолор.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 10-15 мүнөт

Окуучулар текст менен таанышып чыгаар алдында, алардан бул текстте эмнелер тууралуу сөз болот деп ойлоорун сураныз. Андан кийин окуучуларга тексттер (№ 1-тиркеме) таратылып, бир нече жолу окуп чыккандан кийин класста жалпы талкуу жүрөт. Түшүнүксүз сөздөр болсо беришет. Татаал сөздөрдү кайталап, тилин жатыктырышат.

Талкуу учурунда берилүүчү болжолдуу суроолор:

1. Жалпы эл жана ири буржуазиянын максаттары кандай эле?

2. Тексттеги негизги идеялар кайсылар деп ойлойсунар?

3. Силер кайсы учурлар менен макул эмессинер? Далилдегиле.

Бири-бириңерге суроо даярдагыла? ж.у.с. (Мугалим текстти жана суроолорду кошумчалап түзсө болот).

4.Бисмарк жана анын Россия менен байланышы жөнүндө китептен окуп,айтып беришет.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 -жыл	колу	
Бекитемин	201__-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

8-класс: Жаңы тарых.

Тема: 19-20. Америка Кошмо Штаты

Өтүү мөөнөтү: Январдын төртүнчү, бешинчи жумасы.

Колдонулган ыкма: Группада иштөө

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: АКШда жарандык согуш, кулчулукту жоюу жана анын тарыхый мааниси тууралуу окуучуларга маалымат берүү. А.Линкольнго жетекчи, мамлекеттик саясий ишмер катары баа берүү.

Өнүктүрүүчүлүк: Теманы анализдөө, сынчыл ойлоону, чечим кабыл алуу жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүү.

Тарбиялык: АКШ элинин эркиндик үчүн болгон күрөшү.А.Линкольндун саясий ишмердиги аркылуу окуучуларды патриоттуулукка шыктандыруу. Группада иштөөдө бири-бирин угууга, сыйлоого тарбиялоо.

Сабактын жабдылышы: Эки окуучуга бирден текст.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 15 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучулар бирден алтыга чейин санап, группага бөлүнөт. Ар бир группага экөөнө бирден текст таратылат.

2-кадам: Тексттерди окуп А.Линкольндун өмүр жолу менен таанышып, саясий ишмердигине байланыштуу өз ойлорун айтып, баа беришет. Аларды катчы (секретарь) жазып турат.

а) Саясий ишмердигин кандайча баштаган жана уланткан?

б) Кулчулуктун жоюлушу жана анын тарыхый мааниси?

в) А.Линкольндун өмүр жолунун силер үчүн тарбиялык мааниси? ж.б.

3-кадам: Убакыт бүткөндө ар бир группада бирден окуучу жазган иштерин окуп айтып беришет. Калгандары кошумчалап жана суроо беришип, талкуу жүрөт.

Рефлексия:

• Группада иштөө кызыктуу болдубу, талкуунун жүрүшү жана айтылган ой сунуштар жөнүндө кыскача айтып бергиле.

Суроолор:

1. АКШдагы жарандык согуштун өзгөчөлүктөрү эмнеде?
2. Кул ээлөөчүлүк түзүлүш качан, ким тарабынан жоюлду жана анын тарыхый мааниси?
3. Гомстеддер жөнүндө мыйзамга качан, ким кол койгон жана анын мааниси эмнеде?

№ 1-тиркеме:

Авраам Линкольн (1809-1865) кедей фермер токой кыйгычтын баласы болгон. Кентукки штатынан чыккан. Жаш кезинде ал атасына көп жардамдашкан. Мыкты токой кыйгыч жана сал агызуучу болгон. Ал өз алдынча тынбай окуу менен 1836-жылы экзамен тапшырып, адвокаттык ишке аралаша баштаган.

1834-1841-жылдары аны Иллиной штатынын мыйзам чыгаруу жыйынына мүчө, ал эми 1847-1849-жылдары Конгресстин өкүлдөр палатасына мүчө кылып шайлашты. Ал ак ниеттиги жана сатылбастыгы менен элди өзүнө тарткан. Кулчулукка каршы Линкольндун чыгуулары жумушчулардын, фермердин, буржуазиянын колдоосуна ээ болгон. Ал республикалык партиянын элге кеңири белгилүү ишмери болуп калды. Ошондуктан, бул партия А.Линкольнду президенттикке кандидаттыгын көрсөтүшкөн. Ал 1860-жылы шайлоодо жеңишке ээ болгон. Ошону менен кул ээлөөчүлөрдүн үстөмдүгүнүн күнү бүткөн.

1861-жылы 4-февралда АКШнын түштүгү бөлүнүп, кул ээлөөчүлүк мамлекет конфедерацияны түзүшкөндүгүн жарыялашкан жана граждандык согуш башталган. А.Линкольн 1862-жылы гомстеддер б.а. батыштын жерлерин таратып берүү жөнүндө мыйзам кабыл алган. Президент А.Линкольн 1863-жылдын 1-январынан баштап негр кулдарды бошотуу жөнүндө өзүнүн чечимин жарыялаган. Ал мындай чечкиндүү кадамы менен АКШнын тарыхында калды.

2-вариант: (Убакыт болсо, эки вариантты тең иштөө сунушталат).

Колдонулган ыкма: Салыштыруу, түгөйү менен иштөө.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 15-20 мүнөт

Окуучулар текстти пайдаланып, Түндүк жана Түштүк штаттарынын экономикалык абалын, Конфедерация менен Түндүк аскер күчтөрүн ар тараптуу салыштырып жазышат жана бири-биринен маалымат алып толукташат.

Окуучулар А.Линкольндун АКШнын президенти болуп шайланышы, Түштүк Каролинанын Конфедерация катары бөлүнүп кетиши, президент А.Линкольндун АКШда кул ээлөөчүлүктүн жоюлушу тууралуу чечимин кыскача айтып беришет.

(№ 4-темадагы кошумча маалыматтарды караңыз).

№ 1-тиркеме:

Түндүк жана Түштүк штаттардын абалы.

Түндүктө XIX- кылымдын башында эле кулчулук жоюлган. 1850-жылга карата 31 штаттардан турган союзда 23 млн. адам жашаган. XVIII- кылымдын аягында Англияга каршы Американын көз карандысыздыгы үчүн болгон күрөштө биринчи буржуазиялык революция женип чыккан. Бул АКШда капитализмдин өнүгүшүнө шарт түзгөн. Экономиканын өнүгүшүнө жаратылыш шарттары – ыңгайлуу климаты, түшүмдүү жерлери, токойлору, кен байлыктын арбындыгы жардам берген.

Түштүк штаттарда 9 миллион адам жашап, алардын 4 миллиону негр кулдар болгон. Кул ээлөөчүлүк түзүлүш өлкөнүн капиталисттик жол менен өнүгүшүнө тоскоолдук кылган. Плантациялык чарба үстөмдүк кылып пахта, кант камышы, тамеки, күрүч өстүрүлгөн. 1850-жылга карата Түштүктө дүйнө жүзүндөгү пахтанын 80 пайызы өстүрүлгөн жана эгин өндүрүү да көбөйгөн. Кул ээлөөчүлүк Түндүк менен Түштүктүн ортосундагы региондук жана экономикалык айырмачылыктарды курчуткан. Түштүктөгүлөр өз региондорунун артта калышын Түндүктөгүлөрдүн өсүп-өнүгүшү менен байланыштырышкан. Ал эми Түндүктөгүлөр алардын артта калыш себебин кул ээлөөчүлөрдөн көрүшкөн.

1861-жылы 4-февралда кул ээлөөчүлүк мамлекеттердин конфедерациясын түзүшкөн. Анын борбору Ричмонд (Виргиния) болуп, президенти эң ири плантатор Джефферсон Денис дайындалды.

Конфедерация жоокерлери 1861-жылы 12-апрелде Форт Сантериде федералдык аскерлерге ок атышып, жарандык согуш башталды.

1861-жылы 15-апрелде А.Линкольн армияга 75 миң ыктыярдуулар керек деп жарыялаган, бирок 300 миң адам келген. Киреше булагы боюнча Түндүк чоң артыкчылыкка ээ болгон. Түндүктүн 22 млн. эли бар 23 индустриялуу штаттары, армияны курал-жарак, кийим-кече ж.б. менен камсыз кылып турган. Ошондой эле Түндүктүн темир жол түйүндөрү артыкчылык кылган.

Америкалык 1108 генерал менен офицерлердин 795и түндүктө калса, 313ү түштүк тарапта салгылашкан. Ошондой эле 6-мартта эле Конфедерацияда 100 миң ыктыярдууларды чогултушкан.

9 млн. калкы бар (4 миллиону негр) Түштүк да бир топ артыкчылыкка ээ болгон. Алардын эң маанилүүсү географиялык шарты болуп эсептелген. Анткени, алар өз жеринде салгылашкан жана алар согушчан эл болуп тажрыйбалуу согуш жетекчилери менен даңкталышкан. Ошондо й болсо да 1865 – жылы 9 – апрелде союздун аскердиги тарабынан Роберт Ли курчого алынып Умсс Грантка багынып берген жарандык согуш аяктады.

№ 2-тиркеме:

Түндүк штаттары	Түштүк штаттары

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201__-жыл	колу	
Бекитемин	201__-жыл	колу	

Түзгөн:

8-класс. Жаңы тарых.

Тема: 21-22.

Өтүү мөөнөтү:

Колдонулган ыкма: Жекече жана түгөйү менен иштөө

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Окуучулар Россия империясынын башкаруу системасындагы реформалар, алардын максаты, мааниси жана мүнөзү тууралуу түшүнүк алышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Текст менен бирге иштөө, анын жыйынтыктарын таблицкага жазуу аркылуу, аргументтүү түрдө айтып берүү көндүмдөрүн өнүктүрүшөт.

Тарбиялык: Ар бир реформанын маанисин, максатын талдап иликтеп, аларды баалай билүүгө, талкуу учурунда бири-бирин угуп чечим кабыл алууга тарбиялоо.

Сабактын жабдылышы: Эки окуучуга (ар бирине) бирден текст, сызгыч, доскага таблица чийилет. (№ 1-2-тиркемелер).

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 20-25 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучуларга текст таратылып, алар андагы же доскадагы таблицаны дептерине чийишет (2-3 мүнөт).

2-кадам: Текстти окуп чыгышып, ар бири өз алдынча жүргүзүлгөн реформалар жана алардын маанисин таблицкага жазышат (4-5 мүнөт).

3-кадам: Жазган маалыматтарын түгөйлөрү менен салыштырып, бири-биринен толуктап жазышат (4-5 мүнөт).

4-кадам: Убакыт бүткөндөн кийин түгөйлөрдүн бири аткарган иштери менен окуучуларды тааныштырат жана алардын суроолоруна жоо берет (3-5 мүнөт).

Суроолор:

1. Текст менен иштөө кызыктуу болдубу?
2. Эмне үчүн реформа жүргүзүү керек эле жана ал кайсы тармактарда жүргүзүлдү?
3. Реформанын мүнөзү жана натыйжасы.

2-вариант.

Колдонулган ыкмалар:

1. Акыркы сөздү мен айтайын.(§4-кара)
2. Суроолор дарагы.
Окуучулар 4-5 топко бөлүнүп отурушат.Ар бир топко ар башка түстөгү карточкалар таратылат.(Кайсы суроо кайсы топтуку экендигин билүү үчүн)Окуучуларга текс таратылып, окуп чыгышат.Суроо түзүп карточкага жазышат(10 мүн). Аларды доскадагы даракка илип,жооп беришет.
3. Эки бөлүктүү күндөлүк ыкмаларын пайдаланса болот.(§ 5-6 кара)

№ 1-тиркеме:

1861-жылдын 19-февралында Александр II крепостнойлук түзүлүштү жоюу тууралуу долбоорго жана манифестке кол койгон. Бул мамлекеттик башкаруу системасын өзгөртүүнү жана реформа жүргүзүүнү талап кылган. Алардын эң маанилүүсү 1864-жылдагы сот реформасы болуп саналат. Ал боюнча Россиянын бардык букаралары мыйзам алдында тең укуктуу деп таанылган. Сот процессинде маалымдуулук жарыяланган, ошондой эле присяжный заседательдердин институту түзүлгөн.

Шайлануучу жергиликтүү өзүн-өзү башкаруу органдарынын – земстволордун киргизилиши дагы чоң мааниге ээ болгон. Алар саламаттыкты сактоо, элге билим берүү, кайрымдуулук ж.б. маселелерди чечишкен.

1870-жылы шаардык өзүн-өзү башкарууну кайра түзүү жүргүзүлгөн. Ал кароосуз калган жергиликтүү чарбаны казынадан аз чыгым жумшоо менен абалды жакшыртууга мүмкүндүк берген.

Империяда аскердик кайра түзүүлөр дагы чоң роль ойноду. Рекрутук топтоо алынып салынып, жалпыга милдеттүү аскердик милдет киргизилип, аскердик округдар уюшулган. Аскердик даярдык жакшыртылып, армияны жаңы куралдар менен куралдандыруу тездеди.

60-80-жылдары реформалар буржуазиялык мүнөзгө ээ болгон. Алар Россиянын феодалдык монархиядан буржуазиялык монархияга айлануу жолу менен өнүгүшүн билдирген. Бирок

реформалар самодержавиелик өкмөт тарабынан жүргүзүлгөндүктөн, алар жарым-жартылай карама-каршылыктуу болгон. Өлкөдө феодалдыктын калдыгы сакталып калган.

Ошондой болсо да, бул реформалар өлкөнүн нормалдуу өнүгүшү үчүн мүмкүнчүлүктөрдү түзгөн. Бирок тактыга Александр III келгенден кийин өлкөдө ачыктан-ачык реакция башталган, басма сөз биринчилерден болуп анын курмандыгы болгон. Бийликтегилер сот иштерине кийлигише баштаган.

№ 2-тиркеме

Сот реформасы	Өзүн-өзү башкаруу, земство	Аскердик кайра түзүү	Реформанын мүнөзү

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 -жыл	колу	
Бекитемин	201__-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

8-класс. Жаңы тарых.

Тема: 23. Латын Америкасы.

Өтүү мөөнөтү: Февралдын үчүнчү жумасы.

Колдонулган ыкма: Бири-бирин окутуу.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк : Улуттук-боштондук көтөрүлүш жана анын тарыхый мааниси көз карандысыз мамлекеттердин пайда болушу тууралуу маалымат алышат. Окуучуларга айтып берүү аркылуу берилген маалыматтарды жакшылап өздөштүрүшөт.

Өнүктүрүүчүлүк: Өз билгендерин аргументтүү түрдө айта билүү жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүшөт. Окуучулар чакан топторго бөлүнгөнө жана бирге даярданганга көнүгүшөт.

Тарбиялык: Окуучулардын эркиндик көз карандысыздык жана алардын баалуулуктары жөнүндө түшүнүктөрөн калыптандыруу жана аларды тарбиялоо.

Сабактын жабдылышы: Эки окуучуга бирден текст.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 20 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучулар 1ден 4-6га чейин санап, группага бөлүнүп, парталарды экиден бириктирип отурушат (бири-бирин эстеп калуулары керек). Ал группалардан 1-номерлер өзүнчө , экинчи өзүнчө, үчүнчү өзүнчө болуп, кайрадан жаңы группаларга биригишет.

2-кадам: 1-тиркеме 1-группага, 2-тиркеме 2-группага жана калган тиркемелер дагы башкаларга таратылат.

3-кадам: Окуучулар тексттерди окуп, башка группага айтып берүүгө бирге даярданышат (6-8 мүнөт).

4-кадам: Убакыт бүткөндө мурдагы группаларына келип отурушат да 1-номерден баштап тексттерди ирээти менен группага айтып берүү аркылуу теманы өздөштүрүшөт. М.: 1-окуучу 1-тиркемени, 2-окуучу 2-тиркемени ж.б. айтып беришет.

5-кадам: Кээ бир окуучуларга суроо берүү аркылуу, канчалык денгээлде бири-бирине түшүндүрө алгандыгын текшерип, баалоо сунуш кылынат (10-12 мүнөт)

Рефлексия:

- Группада бири-бирине айтып берүүдө өзүнөрдү кандай сездинер?

- Өз билгениңерди башкаларга айтып берүүгө кантип даярдандыңар, кандай кыйынчылыктар болду?

Суроолор:

1. Элдик боштондук күрөшүнүн тарыхый мааниси?

2. Латын Америкасындагы согуш тууралуу айтып бергиле.

3. Испаниялык колониялардын ордуна жаралган республикалар кайсылар?

№ 1-тиркеме:

XVIII- кылымдын аягы XIX- кылымдын башында Латын Америкасында боштондук үчүн көтөрүлүшкө тарыхый шарттар түзүлгөн. Революциялык процесстин өнүгүшүн француз революциясы тездеткен.

1791-жылы Гаити аралында мурдагы кул Туссен Лувертьюр жетектеген негр кулдардын революциясы чыккан. Бул тарыхтагы биринчи жолу кулдардын жеңип чыккан көтөрүлүшү болгон. Алар көз каранды эмес мамлекетти түзүшкүн. Революция кулчулукту жоюп, жарандарга тең укуктуулукту берген. Жаңы түзүлгөн мамлекет Гаити деп аталган. Испаниядагы колониялык кризис XIX-кылымдын башында улуттук боштондук буржуазиялык революцияны жаратты.

№ 2-тиркеме:

Латын Америкадагы көз каранды эместик үчүн болгон согуш эки мезгилге бөлүнөт. Биринчи 1810-1818-жылдардагы согушта колониялардын көз карандысыздыкка жетишүүсү, көз карандысыз республикалардын түзүлүшү. Экинчиси, 1819-1826-жылдарда Борбордук жана Түштүк Америкадагы аймактарда Испан армиясынын көз каранды эмес мамлекеттерге чабуулга өтүшү жана көз каранды эмес мамлекеттердин жоюлушу. Бирок буга каршы жалпы элдик көтөрүлүштөр чыккан. Натыйжада, Куба менен

Пуэрто Рикадан башка бардык Испаниялык колонияда көз каранды эмес республикалар түзүлгөн. Биринчи этапта боштондук согуштун башкы революциялык борбору Венесуэла болгон. 1811-жылы 5-июлда Каракаста Улуттук Конгресс өлкөнүн көз карандысыздыгын жарыялаган. Жылдын аягында конституция кабыл алынып, Венесуэла республика болуп калган.

№ 3-тиркеме:

Венесуэлада активдүү ролду жаш офицер Симон Боливар ойногон. Симон Боливар (1783-1890) белгилүү креолдун үй-бүлөсүндө туулган. Ата-энесинен эрте ажырап, Европадан билим алууга жөнөтүлгөн. Францияда жүргөндө Француз революцияларынын идеялары менен терең таанышкан. Өз өлкөсүнө кайткандан кийин боштондук кыймылынын жетекчиси болуп калган. Ал терең билимдүү, көрүнүктүү, оратор, публицист жана таланттуу полководец болгон.

Америкадагы испан колонияларынын боштондук кыймылында чоң роль ойногон. 1812-жылы испан армиясынын чабуулу, алгачкы Венесуэла республикасын кулаткан. Боливар 1810-жылы 20-июлда көз карандысыздыкты жарыялаган жаңы Гренадага кеткен. Ал жаңы гренадалык армияга башкы командачы болуп дайындалган. Венесуэлага жортуул жасап, 1813-жылы экинчи жолу көз карандысыз Венесуэла республикасы түзүлгөн. Бирок креолдорду революцияда эл колдогон эмес. Мындан пайдаланып испаниялыктар экинчи республиканы талкалаган.

№ 4-тиркеме:

Боливар эмиграцияда жүргөндө кулчулукту жоюу жана жер жөнүндө талаптарды кароо керектигин түшүнгөн. Бул талаптар анын “Ямайкадан кат” боштондук кыймылынын программасында каралган. 1811-жылы Боливар революциялык армияны түзүп, Венесуэланы испан армиясынан бошотот. 1821-жылы Венесуэлада республика калыбына келтирилет.

Ангостура шаарындагы Конгресс бириккен мамлекет Улуу Колумбия түзүлгөнүн жарыялайт. Ага Венесуэла, жаңы Гренада, Панама, Эквадор кирет. 1818-жылы Чили, 1821-1822-жылдары Перу боштондукка ээ болгон. 1824-жылы Бразилия көз карандысыздыкка ээ болуп, Педро I император болгон. Ошентип, испаниялык колониялардын ордуна Мексика, Борбордук АКШ, Улуу Колумбия, Боливия, Аргентина, Парагвай республикалары жаралган. XIX кылымдын аягында Куба жана Пуэрто-Рико гана испаниялык ээликте калган.

2 – вариант: Качан кайсыл революциялар болуп өткөн жана кайсыл республикалар жарыяланган? Тиркемелерди окуп

ушул суроолорго жооп беришет. М: 1709 – 1804 жж Гаитиде революция болгон.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 -жыл	колу	
Бекитемин	201_-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

8-класс: Жаңы тарых.

Тема: 24. Осмон империясы XVIII- кылымдын аягы XX-кылымдын башында

Өтүү мөөнөтү: Марттын биринчи жумасы.

Колдонулган ыкма: Түгөйү менен иштөө, салыштыруу.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Осмон империясынын саясий-экономикалык абалы, реформалар, алардын бири-биринен өзгөчөлүктөрү жана улуттук-боштондук кыймылдары жөнүндө түшүнүк алышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Окуучулардын логикалык жана сынчыл ойлонуу, өз пикирин айта билүү, маалыматтарды талдап, баа берүү, чакан топтордо иштей билүү жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүшөт.

Тарбиялык: Салыштырууда өзгөчөлүктөргө баа берүү, ар түрдүүлүктөрдү ажыратып, далилдей билүү, бири-бирин угуп, үйрөнүүгө жана сыйлоого, жоопкерчилик менен даярданууга тарбиялоо.

Сабактын жабдылышы: Окуучулардын ар бирине же экөөнө бирден текст.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 20 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Доскага же флипчартка № 4-тиркемедеги таблица чийилет. Окуучулардын ар бирине же экөөнө бирден текст таратылат (№ 1-2-3-тиркемелер), доскадагы таблицаны дептерине чийишет.

2-кадам: Түгөйлөр текстти пайдаланып, алардын окшош жактарын жана айырмачылыктарын салыштырып жазышат. “Бул реформалар эмне үчүн ишке ашкан эмес?” деген суроого жооп даярдашат (10 мүнөт). №2 – варианттын тексттерин пайдаланса да болот.

3-кадам: Белгиленген убакыт бүткөндө түгөйлөр аткарган иштерин окуп беришет жана суроого жооп берип, талкуу жүрөт (7-10 мүнөт).

Рефлексия:

- Мындай салыштыруу кызыктуу болдубу?
- Биргелешип иштөө кандай натыйжаларды берди жана эмнелерди үйрөндүңөр?

Суроолор:

1. Селим III жана Махмуд II жүргүзгөн реформалардын өзгөчөлүктөрүн айтып бергиле.

2. Абдул Меджиттин реформасы жана анын тарыхый мааниси.

3. Эмне үчүн Осмон империясындагы реформа ишке ашкан эмес?

№ 4-тиркеме:

Селим III	Махмуд II	Абдул Меджит

2-вариант:

Колдонулган ыкма: Ийрек (зигзаг).

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 20 мүнөт

Окуучулардын 1ден 4-га чейин саноо жолу менен 4-5 топко бөлүп, аларды кооперативдик (менчик) топ деп атайбыз (2-3 мүнөт).

Алардын биринчилери өзүнчө, экинчилери өзүнчө жана калгандары да ушундай жол менен биригип, эксперттик топ деп аталат да, аларга тексттер таратылат (3-4 мүнөт. № 1-4-тиркемелер).

Эксперттер текстти окуп даярданышып, берилген убакыт бүткөндө өздөрүнүн кооперативдик тобуна кайтып келишип, бири-бирине окуган маалыматтарын айтып беришет (10-15 мүнөт).

Мугалим окуучуларга суроо берүү аркылуу алардын маалыматтарды өздөштүрүү деңгээлин бааласа болот.

№ 1 тиркеме:

Селим III реформасы

Осмон империясынын эл аралык абалынын начарлашы, ички кыйынчылыктар, феодалдык сепаратизм, улуттук-боштондук кыймылдын өсүшү анын башкаруу чөйрөлөрүнө коркунуч туудурган. Мындай учурда империяга күчтүү армия керек болгон. Андай армиянын жоктугу абалды ого бетер курчуткан. Осмон империясында армиянын эски түзүлүшү сакталган. Армиянын негизин феодалдык атчандар жана янычарлар түзгөн. Бирок, ленник-тимариоттор аскер кызматынан алыстап, янычарлар көп убактыларын кол өнөрчүлүктө жана соодага жумшаган же каракчылык менен алектенишип, мурдагы аскердик жөндөмдүүлүктөрүн жоготушкан. Армияда тартип төмөндөп, массалык качуулар көбөйгөн. Ошондуктан, башкаруучу чөйрөдөгүлөр армияны европалык үлгүдө кайра курууну чечишкен.

1792-1793-жылдары султан Селим III реформа жүргүзгөн. Ал реформа “низам-ы-дежедид” же “жаңы түзүлүш” деп аталган. Султан өз указы менен аскердик милдеттерди аткарбаган тимариоттордун жана зеаметтердин жерлерин тартып алуу, европалык үлгүдөгү аскердик корпус түзүү, реформа үчүн атайын акча бөлүү жарыялаган. Бул аскердик реформага француз офицерлери жетекчилик кылган. Аскердик-инженердик окуу жайы түзүлгөн жана флотту жаңыртуу башталган. Көптөгөн тимариоттор жана зеаметтер реформага каршы чыгышкан.

№ 2 тиркеме:

Махмуд II реформасы

Түрк бийликтегилери өз ээликтеринен ажырап бара жаткандыгын түшүнүшкөн. Ошондуктан, мамлекеттик терең иш чараларды жүргүзүү керек болгон. Султан Махмуд II 1808-1839-жылдары өлкөнү башкарып, 1820-жылдын ортосунда бир катар реформаларды баштаган. Армияда реформа жүргүзүп, туруктуу бөлүктөрдү түзгөн. Аларды окутуу үчүн Европадан инструкторлор чакырылган. Бирок, мындай реформа империянын ички кризисин курчуткан. Себеби, жаңы түзүлгөн туруктуу бөлүктөр янычарларга

караганда көбүрөөк айлык алышкан. Нааразы болгон янычарлар 1826-жылы июлда козголоң чыгарышып, бирок султандын армиясы тарабынан талкаланган. Кийин янычардык армия толук жоюлган. Махмуд II жер ээлөөчүлөрдүн эскирген ленндик системасын кайра түзүүгө аракет кылган. Тимариоттордун жерлери алынып, мамлекеттин жер фондусун толуктаган.

№ 3 тиркеме:

Абдул Меджиттин реформасы

Султан Абдул Меджит 1839-жылы ноябрда танзимат-реформа саясатын жарыялаган. Танзиматта армияны жаңылоо, акча реформасы, салыкты иретке келтирүү, соодада өзгөртүүлөрдү киргизүү, сот жана административдик жаңылануулар жөнүндө айтылган. Бул реформалар соода буржуазиясынын кызыкчылыгын жактагандыктан, феодалдардын каршылыгын пайда кылган.

1850-жылдын ортосунан баштап танзимат саясаты активдүү жүргүзүлө баштаган. 1858-жылы агрардык мыйзам кабыл алынып, дыйкандардын абалы бир аз жеңилдеген, анда жерди арендадоо укугу киргизилген. Өлкөдө финансылык абал төмөндөп, чыгым кирешелерден ашкан. Өкмөт чыгымдарды жабуу үчүн тыштан карыз алууну көбөйткөн. Турциянын финансылык абалынын начарлашынан пайдаланып, чет элдик капиталисттер артыкчылыктарга ээ болгон жеке банктарды ачышкан.

Жаңы буржуазия жана помещиктер, ошондой эле чет элдик капиталисттер Турцияда администрациялык бийликтен жумшарышын каалашкан. Алар үчүн коммерциялык жана ар кандай ишкердиктерди ишке ашырууга шарт түзүп берүүсүнө муктаж болушкан. Султандын өкмөт 1858-жылы жаңы шарттарга ыңгайлуу кылмыш кодексин, 1861-жылы коммерциялык процессуалдык кодексти, 1969-жылы жарандык кодексти кабыл алган. 1864, 1867, 1871-жылдары француздук үлгүдөгү жаңы администрациялык реформаларды жүргүзгүн. 1863-жылы элге билим берүү боюнча мыйзам чыккан. Жаңы кабыл алынган кодекс жана мыйзамдар бир топ эле оң мааниге ээ болгон. Бирок, үстөмдүк кылуучу режимди өзгөртпөгөн реформалар ойдогудай натыйжаларды берген жок.

№ 4 тиркеме:

Маданияты

XIX- кылымда Турция теократиялык мамлекет болгону менен маданиятта бир топ эле жаңылануулар башталган. Бирок, алар мусулман динчилеринин көптөгөн тоскоолдуктарына учураган.

Биринчи маданий реформа агартуу тармагында жүргүзүлгөн. Селим III баштап, Махмуд II уланткан аскер реформасы

өз учурунда билимдүү офицерлерди, врач, инженер жана башка адистерди талап кылган. Бул талаптарды канааттандыруу үчүн аскер окуу жайлары түзүлгөн. 1826-жылы аскердик медициналык мектеп ачылган. XIX кылымдын 40-жылы мектеп реформасы жүргүзүлгөн. 1857-жылы агартуу министрлиги түзүлүп, динден ажыратылган алгачкы орто менен жогорку мектептер системасы түзүлгөн.

Маданияттын өнүгүшүндө басма сөз иши өзгөчө орунду ээлеген. 1825-жылы Измирде биринчи газета француз тилинде чыккан. Түрк тили Ибрахим Шинаси тарабынан 1832-жылы реформалангандан кийин түрк тилинде чыга баштаган. 1861-жылы “Осмондук илимий коом” түзүлгөн. Ал батыш илимин жана маданиятын жайылтууга арналган. 1859-жылы биринчи драм-театр ачылган.

Абдул Хамид Пнин Турциядагы революциячыл саясаты, өлкөнүн түптөлүп калган маданий өнүгүшүнө тескери таасирин тийгизген. 1870-жылы ачылган Стамбул университети 1871-жылы эле кайра жабылган. Мектеп реформасы үзгүлтүккө учураган. Түрк адабиятындагы прогрессивдүү жазуучулар куугунтукталган. Маданияттын кайра жаралуу доору Турцияда жаш түрктөрдүн революциясынан кийин гана күч алган.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201__-жыл	колу	
Бекитемин	201__-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы

8-класс. Жаңы тарых.

Тема: 25. Иран XVIII к. аягы, XIX к. ортосунда.

Өтүү мөөнөтү: Марттын экинчи жумасы.

Колдонулган ыкма: Түгөйү менен иштөө. Салыштыруу.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Ирандын саясий-экономикалык абалы жана Европа державаларынын Иран үчүн болгон күрөшү, андагы түзүлгөн келишимдер жана алардын натыйжалары тууралуу маалымат алышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Окуучулар башкалардын колониясына айланбас үчүн өз өлкөсүнүн саясий-экономикалык жактан күчтүү болушу керек экендиги жөнүндөгү түшүнүгүн жана эркин ой жүгүртүү текст менен иштөө жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүшөт.

Тарбиялык: Баскынчылык согуштарынын зыяндуулугун баамдап билүү аркылуу окуучулар өз өлкөсүн коргоп, элдин биримдигин жана эркиндигин камсыз кылган патриот болууга тарбияланышат.

Сабактын жабдылышы: № 1-2-3-тиркемелер, сызгыч, карандаш, карточкалар.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 15-20 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Доскага же флипчартка № 3-тиркемедеги таблицаны чыйишет жана окуучулардын ар бирине же экөөнө бирден текст таратылат. (1 – 2 тиркемелер) китепти пайдаланса болот. (Эрзурум келишимин китептен пайдалангыла)

2-кадам: Окуучулар доскадагы таблицаны дептерине чыйишет.

3-кадам: Экөө биригип, тексттерди пайдаланып, окшош жактарын жана айырмачылыктарын таблицага салыштырып жазышат.

- Согуш кайсы мамлекеттердин ортосунда болгон?
- Согуштардын чыгыш себептери, максаты жана башталышы, жүрүшү.
- Басып алынган жерлери.
- Гүлистан, Эрзурум жана Түркмөнчай келишимдери.
- Келишимдердин жыйынтыктары ж.б. (7-8 мүнөт).

4-кадам: Убакыт бүткөндө аткарган иштерин айтып беришет. Окуучулар суроо беришип, кошумчалашат (6-7 мүнөт).

Рефлексия:

- Бирге иштөөнүн кандай өзгөчөлүктөрүн байкадыңар?
- Бирге иштөө кызыктуу болдубу?

Суроолор:

1. Гүлистан жана Түркмөнчай келишимдери кайсы өлкөлөрдүн ортосунда эмне себептен түзүлгөн.

2. Бул келишимдердин жыйынтыгы кандай болду? Мисал келтиргиле.

№ 3-тиркеме:

Гүлистан келишими	Эрзурум	Түркмөнчай келишими

2-вариант:

Колдонулган ыкма: Акыркы сөздү мен айтайын.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 15-20 мүнөт

Мугалимдин нускамасы:

Окуучуларга текст таратып берип, азыр текстти окуйсуңар, кызыктуу суроо пайда кылып, көңүл бурган цитаталарды

карточкалардын бир бетине жазасыңар. Экинчи бетине ошол цитатага жооп түшүндүрмөлөрдү жазасыңар” деп эскертет.

Текстти окуп, карточкага цитата жана экинчи бетине түшүндүрмөнү жазып бүткөн окуучу цитатаны окуйт, бирок түшүндүрмөнү окубайт. Мугалим башка окуучулардан цитатага түшүндүрмө берүүсүн өтүнөт. Аягында цитатаны сунуштаган окуучу өз жообун окуп берип, талкуулашат. Андан кийин башка окуучу окуп, талкуу улана берет.

(Китептин кичи темаларын колдонсо да болот).

№ 1-тиркеме:

Гүлистан келишими.

XVIII- кылымдын башында Ирандык Шах жана феодалдары Россияны башкы душман катары эсептешкен. Анткени, Закавказьени басып алууга Россия тоскоолдук кылган. Ошондуктан, Шах Россияга каршы союздаш издеген. Ошол эле учурда Турция да Грузияны басып алууга умтулган. Закавказье эли Россиядан жардам күткөн. Грузия падышасынын кайрылуусу боюнча 1801-жылы Грузия Россия империясынын курамына кирген. Закавказье хандыктары Армения жана Азербайжан да Иран Шахынын эзүүсүнөн тажап, алар да Россияга кошулууга умтулушкан. Россия падышачылыгы да Закавказьени ээлеп алууну каалаган.

Закавказье үчүн болгон күрөш биринчи орус-иран согушуна алып келген. 1804-жылы согуш башталып, орус аскерлери биринчи эле жолку салгылашууда Шах мураскору Аббас мырза баштаган Иран аскерлерин жеңип алган. 1805-жылы Шеки, Ширван жана Карабах хандыктары Россияга өтүп, орус аскерлери ээлеген. 1808-жылы орус аскерлери Ереванды курчоого алган. 1817-жылы октябрда орус аскерлери Аббас мырзанын аскерлерин толук талкалап, 1813-жылы 12-октябрда Гүлистан келишимине кол коюлган. Бул келишим боюнча Иран Дагестан, Грузия жана Түндүк Азербайжанга болгон таламдарынан баш тартат жана булардын Россиянын курамына киришин тааныйт. Россия Каспий деңизинде аскер флотун кармоого укук алган. Орус көпөстөрү Иранда эркин соода кылууга мүмкүнчүлүк алышат. Биринчи орус-иран согушунун жыйынтыгы жана Гүлистан келишими Англиянын Иранды ээлөө планына сокку урган. Анткени XIX кылымдын башында жакынкы чыгышты басып алуу үчүн Англия менен Франция Ирандын ички иштерине кийлигишип, өз колониясына айландырууну каалашкан.

№ 2-тиркеме:

Түркмөнчай келишими

1821-1823-жылдары чек ара чыр-чатактарынан улам Иран Түрк согушу келип чыккан. Англичандардан жардам алган Иран армиясы түрктөрдүн бир нече шаарларын басып алган, бирок 1823-жылы мартта Эрзурум тынчтык келишиминин негизинде Иран шахы аларды кайтарып берген. Себеби, Россия менен согушууга даярданып жатып, Түркия менен мамилесин бузгусу келген эмес. Түрк-Иран согушунан кийин Шахтын айланасындагылар дин өкүлдөрү жана англичандар Россияга каршы согуштук пропагандаларды жүргүзүшкөн. 1826-жылы июлда Шах армиясы күтүүсүздөн орус армиясына кол салган. Алгач орус армиясы чегинип, бирок кайрадан англичан инструкторлору үйрөткөн Аббас мырзанын аскерлери артка чегинүүгө мажбур болушкан. 1827-жылы октябрда орус армиясы Ереванды, кийин Тербиз, Хой, Маранд ж.б. шаарларды ээлешкен.

1828-жылы 10-февралда Түркмөнчай тынчтык келишими түзүлгөн. Анын негизинде Армениянын чыгышы Россиянын курамына кирген. Иран-орус чек арасы Аракс суусу боюнча аныкталган. Түркмөнчай тынчтык келишиминин түзүлүшү менен XIX- кылымдын биринчи жарымында орус-иран согушу аяктаган. Ушул келишимден кийин Иранга элчи болуп А.С.Грибоедов дайындалган. Россияны жек керген дин өкүлдөрү көкүткөн фонатиктер 1829-жылы 11-февралда орус элчилигине кол салып, А.С.Грибоедовду өлтүрүп кетишкен.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 -жыл	колу	
Бекитемин	201__-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

Тема: 26. Япония.

Өтүү мөөнөтү: Марттын үчүнчү жумасы.

Колдонулган ыкма: Түгөйү менен иштөө, салыштыруу.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Токугава сёгунатынын бийликке келиши, реформалардын жүргүзүлүшү жана Европа мамлекеттери менен соода байланыштары жөнүндө келишимге кол коюулары тууралуу билим алышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Окуучулардын текст менен иштөө, талдап салыштыруу аркылуу бирге иштөө көндүмдөрүнө ээ болуусун өнүктүрүү.

Тарбиялык: Япониянын өнүгүү себептерин талдап билүү аркылуу өз өлкөсүнүн өнүгүшүнө жардам берүүнүн жолдорун көрө билүүгө жана патриот болууга тарбияланышат.

Сабактын жабдылышы: Эки окуучуга бирден текст, ручка, дептер, сызгыч, № 3-таблица.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 20 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Эки окуучуга бирден текст таратылат.

2-кадам: Түгөйлөр № 3-таблицаны дептерине чийишип, № 1-2-тиркемелерди окуп, Япониядагы жабык жана ачык эшик саясаттарынын өзгөчөлүктөрүн жана экономикалык жактан тийгизген таасирин, алардын жетишкендиктерин жана кемчиликтерин талдап жазышат (8-10 мүнөт).

3-кадам: Убакыт бүткөндө аткарган иштерин окуп, берилген суроолорго жооп берип, жыйынтыкташат.

Рефлексия:

- Тексттерди кантип салыштырдыңар, анын силерге пайдасы болдубу жана алардын кандай өзгөчөлүктөрүн билдинер?

Суроолор:

- “Жабык эшик” саясатынын Япониянын экономикасына тийгизген таасири тууралуу айтып бергиле.

- Токугава сёгундарынын династиясынын бийликке келиши, жабык эшик саясатынын мааниси жана ага кандай баа бересинер?

- Япониянын ачылышы, Европа өлкөлөрү менен түзүлгөн келишимдер жана алардын натыйжасы.

№ 1-тиркеме:

Токугава Иэясу 1603-жылы бийликке келип, өзүн Сёгун деп жарыялаган. Ошондон 1868-жылга чейин Япониянын Токугава сёгундарынын династиясын башкарып келген. Формалдуу түрдө мамлекеттин башчысы болуп император эсептелгени менен өлкөнү сёгун башкарган. Ошентип, Японияда сёгунаттык формадагы аскердик-феодалдык диктатура орногон. Японияда сёгундар “жабык эшик” саясатын жүргүзүп, Европалык таасирлердин киришине каршы болгон. Токугаванын тушунда реформалар жүргүзүлүп, натыйжада сословиелер аныкталган: самурай, дыйкан, кол өнөрчү жана соодагер. Атайын мыйзам дыйкандардын жашоосун аныктаган. Бирок дыйкандар эркиндикке ээ болуп, жерди ижарага алышкан жана түшүмдүн 50 пайызын феодалга берген. Өлкөнүн биригиши жана реформалардын жүрүшү Япониянын экономикасын чыңдаган. Ич ара согуштун жана ижара акысынын төмөндөшү айыл чарбанын өсүшүнө түрткү берген. Кол өнөрчүлүк өнүгүп, соода жанданган. Япониянын тышкы дүйнө менен байланышы аз болсо да, мануфактура пайда болуп, капиталисттик мамилелер байкалган.

№ 2-тиркеме:

XIX- кылымдын ортосунан баштап АКШ жана бир катар өлкөлөр Японияга соода байланышын түзүү үчүн келе башташкан. Дүйнөлүк сооданын өнүгүшү жана Европалык мамлекеттердин аскердик экспедициясы Япониянын ачылышына алып келген. 1854-жылы 31-мартта АКШ менен Япония “тынчтык жана достук жөнүндө” кийин 1858-жылы 29-июлда соода

байланыштары жөнүндө келишимге кол коюшкан. Мындай келишимдер Англия, Россия, Голландия, Франция менен дагы түзүлгөн. Европалык товарлардын массалык түрдө Японияга алынып келиниши улуттук экономиканын төмөндөшүнө алып келди. Дыйкандар жакырдаанып, кол өнөрчүлөр бүлгүнгө учурап, феодалдардын кирешеси азайды. Япондуктардын сёгундар өкмөтүнө жана чет элдиктерге болгон нааразычылыгы күчөдү. Улуттук кайра жаралуунун символу япондуктар үчүн император болгон.

№ 3-тиркеме:

Япониядагы жабык эшик саясаты	Япония ачылышы

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 - жыл	колу	
Бекитемин	201__-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы:

8-класс. Жаңы тарых.

Тема: 27. Кытай XVII к. аягы, XX к. башында.

Өгүү мөөнөтү: Апрелдин биринчи жумасы.

Колдонулган ыкма: Класста жалпы талкуулоо.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Окуучулар Цин династиясынын негизделиши, чет элдик бийликке каршы күрөш тууралуу, элдик үч принцип, Кытай конституциясы жана алардын маанисинен маалымат алышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Суроолорго аргументтүү түрдө жооп берүү, сынчыл ойлонуу жана өз оюн эркин айта билүү көндүмдөрүн өнүктүрүп, талкуулаганга көнүгүшөт.

Тарбиялык: Боштондук үчүн болгон элдик күрөш жана Сунь Ятсендин элдик принциптери аркылуу окуучуларды патриоттуулукка тарбиялоо.

Сабактын жабдылышы: Окуу китептери, мугалим түзгөн суроолор.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 15 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Класста жалпы талкуу жүргүзүү үчүн бириккен союз коомунун лидери Сунь Ятсендин элдик үч принциби сунуш кылынат. Алар улутчулдук, демократия, элдин жыргалчылыгы.

2-кадам: Мугалим даярдаган суроолорун жалпы класска берет, бирок жоопту жеке окуучулардан сурайт.

М: - Улутчулдук принцибин ким кандай түшүнөт? (Оң жана терс жактары.

- Сунь Ятсен эмне үчүн ушул үч принципти киргизген? ж.б. (Үчөөнү тең талкуулоо керек)

3-кадам: Талкуу учурунда “Алтын эрежелерди” колдонуу керек.

М.: Ар бир ой баалуу, бири-бирин уга билүү, сыйлоо, сындабоо, кол көтөрүп жооп берүү.

4-кадам: Талкуу башталып, айтылган пикирлер доскага кыскача жазылат. Мугалим “Дагы башка пикирлер барбы?” деп сурап турат.

5-кадам: Убакыт бүткөндө: “Берилген суроолорго толук жооп алдыкпы, кимдин кошумчасы бар?” деген суроо менен талкуу жыйынтыкталат.

Рефлексия:

- Сабакта мындай ыкма менен иштөөдө эмнелерге үйрөндүңөр?

- Талкуунун жүрүшүндөгү эң кызыктуу жана туура жоопторду белгилегиле.

Суроолор:

1. Элдик үч принципти кандай түшүнөсүңөр?

2. Бириккен союз коому жана анын максаты?

Окуучулар тиркемелерден окуп, суроо түзүшөт (10мүн). Убакыт бүткөндө окуп берип, жооп алышат.

2-вариант:

Колдонулган ыкма: Ийрек (зигзаг), текст менен иштөө.

Сабактын жүрүшү:

Убакыт 20-25мүнөт

Окуучуларды төрт-беш топко бөлүп, аларды кооперативдик топ деп аташат. Ал топтордун бир деген номерлери бирлер менен эки – экилер, үч – үчтөр ж.б. биригип кайрадан жаңы топторго биригишип, эксперттик топ деп аталышат. Аларга тексттер таратылат же китептеги кичи темалар берилет. Эксперттер тексттерди окуп даярданышып, белгиленген убакыт бүткөндө өздөрүнүн менчик кооперативдик тобуна кайра биригишет да, кандай маалымат алганын түшүндүрүп беришет. Мугалим мурдатан даярдалган суроолорду берүү менен окуучулардын өздөштүрүү деңгээлин бааласа болот.

№ 1-тиркеме:

Кытай манчжурлардын бийлиги астында.

Кытайда XV- кылымдан баштап кризистер башталып, саясий-экономикалык жактан төмөндөөгө алып келген. Мин династиясынын башкаруучусуна болгон нааразылык жалпы элдик көтөрүлүшкө алып келген. Ли Цычэн баштаган дыйкандар көтөрүлүшү өлкөнүн тарыхындагы эң узак көтөрүлүш болуп, ал 1628-жылдан 1644-жылга чейин созулган. Көтөрүлүшчүлөрдү токтотууга Мин башкаруучуларынын күчү жеткен эмес. 1644-жылы жазында Ли Цычэндин дыйкандар армиясы Пекинди ээлеп, ал өзүн “император” деп жарыялаган. Кытай ак сөөктөрү Түндүктөгү көчмөн манчжурлардан жардам сураган. Манчжурлардын күчтүү атчандар армиясы Пекинге кирип, 1644-жылы көтөрүлүшчүлөрдү талкалаган. Алар жаңы манчжурдук Цин (таза) династиясын негиздешкен. 1863-жылы Циндиктер бүт Кытайды өзүнө багындырып, XVI-XVII кылымдарда күч алып, ири империя түзүлгөн. Манчжурлар Кытай маданиятын кабыл алып, өз тидерин да унутушкан.

Экономикалык жана социалдык турмуштун негизин, тууган-туушкан үй-бүлөлөрдөн турган жамаат түзгөн. Кытайда биринчи сословияга манчжур баскынчылары, экинчиге шеньши (окумуштуулар) кирип, алардан чиновниктер дайындалган. Феодал жана дыйкандар биригип, жер ээлөөчүлөр сословиясын түзүшкөн. Кол өнөрчүлөр менен соодагерлер бир сословияларга кирип, сословиялардан тышкары калгандар жакырлар жана кулдар болуп эсептелген. Цин Кытайынын саясий түзүлүшү чексиз монархия болгон. Бүткүл бийлик императордун колунда болуп, ал кудай менен теңештирилген. XVII-XVIII кылымдарда Кытай өкмөтүнүн тышкы саясаты агрессивдүү мүнөздө болгон. XVIII кылымда Батыштагы жана Түштүк-Батыштагы: Монголия, Чыгыш Түркстандагы Жуңгар хандыгы жана Кашкар, Түштүк-Батышта Тибет каратылган. Бир гана Индокытай өлкөлөрү Бирма менен Вьетнамды Циндер багындырууга күчү жеткен эмес. 1757-жылы Циндер Кытайды башкалардан жана Европалык өлкөлөрдөн обочолонуу саясатын негиздеген жарлык чыгарган.

№ 2-тиркеме:

Апийим согуштары жана Кытайдын жарым колонияга айланышы.

Англиялык соодагерлер Индиядан мыйзамсыз түрдө Кытайга апийим алып келе башташкан. Бул өлкөдөгү күмүштүн тышка ташылып кетишине жана кылмыштуулуктун өсүшүнө алып келген. Богдыхан Цзян апийим алып келүүгө тыюу салган, бирок англичандар контрабандалык жол менен алып келе беришкен. 1839-жылы Кытай өкмөтү Кантондогу Европалык соодагерлерден

жыйналган апиимдерди өкмөткө өткөрүп берүүсүн талап кылган. Алар 20 миң ящик апиим тапшырышкан. Бирок бул кыйынчылыктарды чечкен эмес. 1839-жылы ноябрда англиялык кемелер кытайлык сакчы кемелерге ок атып, Циндер Англия менен болгон соода байланыштарын токтоткон. Ошентип, 1840-жылы июнда жарыяланбаган “апиим согушу” башталган. Күчтүү куралданган англиялык армия 1842-жылы июнда Шанхайды ээлеп, Нанкинге жакындаган. Ошондо Кытай 1842-жылы 29-августта оор келишимге кол коюуга аргасыз болушкан. Мында кытайлык беш порт ачылып, Гонконг Англияга түбөлүк берилип, Кытай англичандарга 21 миллион доллар контрибуция төлөшкөн. Кытай жарым колонияга, саясий-экономикалык жактан капиталисттик державаларга көз карандылыкка айлана баштаган. 1856-1860-жылдары жаңы апиим согушу башталды. Англиялык жана Франциялык бириккен аскерлер Пекинге кире бериште кытайлыктарды талкалап, кайрадан оор келишимдерге кол коюуга мажбурлашкан.

№ 3-тиркеме:

Дыйкандар согушу жана тайпиндер мамлекети

Цин өкмөтүнүн чет өлкөлүк баскынчыларга сокку берүүгө жөндөмсүздүгү, улуттук аң-сезимдин басмырлануусу, жеңүүчүлөр тарабынан белгиленген контрибуцияны төлөө үчүн жаңы салыктардын киргизилиши, ижара акысынын өсүшү, чет өлкөлүк товарлардын жергиликтүү кол өнөрчүлөрдүн жакырдыгына алып келиши, 1850-жылы дыйкандар согушунун чыгышына алып келди.

Бул түштүктө башталган көтөрүлүштүн башында айылдык мектеп окуучусу Хун Сюцюань турган. Ал жалпы тең укуктуулук идеясын тараткан жана улуу жыргалчылыктын асман мелжиген мамлекетин түзүүгө чакырган (кытайча тайпин таньго). Ошондуктан, дыйкандар согушунун катышуучуларын тайпиндер деп аташкан. Тайпиндер 1851-жылдын аягында 50 миңге жеткен күчтүү армия түзүп, Кытайдын борбордук провинциясын көздөй жүрүш жасашкан. Көтөрүлүшчүлөр Янцзы дарыясына чыгышып, Нанкин шаарын ээлешкен. Нанкинде тайпиндер мамлекети түзүлүп, Хун Сюцюань император деп жарыяланган. Тайпиндер дыйкандардан алынуучу салыкты, ижара акысын төмөндөткөн. Бардык элдин эмгектенүүгө милдеттүүлүгү жарыяланган. Адамдардын тең укуктуулугуна умтулушкан. Катуу көзөмөлдөө, турмуш тиричиликтеги катаал талаптар тайпиндердин ичинде нааразычылыктарды жараткан. 1856-жылы июнда эң көрүнүктүү өкмөт башчысы жана кол башчы Ян Сюцин кутумчулар тарабынан өлтүрүлгөн. Нанкинде өз ара согуш башталып, бир нече миң тайпиндер жана алардын душмандары курман болгон. Бул

тайпидерди өз ара жаатташтырып, мамлекет начарлай баштаган. Богдыхандын армиясы англичан, француз жана америкалык отряддардын жардамы менен 1864-жылы Нанкин шаарын басып алышкан. Тайпидердин негизги күчтөрү талкаланып, Хун Сюцюань душмандардын колуна түшүүнү каалабай, өз өмүрүн кыйган.

№ 4-тиркеме:

XIX кылымдын аягы XX кылымдын башындагы Кытай маданияты.

Кытайдагы окуялар маданий турмушта да өзгөрүүлөрдү алып келди. “Жаңы илим” багыты пайда болду. Ал дүйнөлүк цивилизациянын жетишкендиктерин Кытай коомунда жайылтуу, табигый жана так илимдерди, чет тилдерди окууну пропагандалаган. 1898-жылы Пекин университетинин ачылышы жаңы багыттын жетишкендиги болгон. Көптөгөн студенттер чет өлкөлөргө жөнөтүлүп, мектептерде англис тилин окутуу күч алган.

Кытай адабияты жана искусствосундагы өзгөрүүлөр коомдун алга жылуусуна шарт түзгөн. 1874-жылы Ван Таонун жетекчилиги менен “Сюньхуань жибао” гезити чыккан. Көркөм адабиятта антиимпериалисттик мүнөздөгү патриоттук чыгармалар пайда болду. Жазуучу жана окумуштуу Хуан Цзун Сянгонун (1848-1905) чыгармалары ушундай мүнөздө болгон. Жазуучу Ли Бао-Цзянын “1900-жылкы көтөрүлүш ” деген романы антиимпериалисттик багытта жазылган. 1903-жылы Кытайда биринчи кино көрсөтүлгөн.

XX- кылымдын биринчи чейрегинде “Кытайда жаңы маданият үчүн кыймыл” багыты күч алган. Анын жактоочулары батыштын идеологиялык жана этикалык концепцияларын адабият жана искусствосун окуп-үйрөнүүнү максат кылып койгон. Бул багыттын негизги бөлүгүн “адабий революция” түзгөн. Басмаканалар, адабий бирикмелер жана чыгармачыл топтор пайда болгон. Кытай маданияты көтөрүлө берген.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201__-жыл	колу	
Бекитемин	201__-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы

8-класс. Жаңы тарых.

Тема: 28. Индия XVII кылымдын аягы XX кылымдын башында.

Өгүү мөөнөтү: Апрельдин экинчи жумасы.

Колдонулган ыкма: Инсерт.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Окуучулар Индияда Улуу Моголдор империясынын негизделиши, өнүгүшү жана анын төмөндөшү. Анда Британиянын колониялык үстөмдүгүнүн орношу жөнүндө түшүнүк алышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Берилген текст менен иштөө, аларды белгилөө жана системалаштыруу, таблицаларды толтура билүү, көндүмдөрүн өнүктүрүү, таблицаларга өздөрүнүн маалыматтуулук деңгээлин чагылдыруусуна жетишүү.

Тарбиялык: Бабурдун өмүр жолу, чыгармачылыгы жана жүргүзгөн саясаты менен таанышуу аркылуу окуучуларда сыймыктануу, алга умтулуу, шыктануу сезимдери пайда болот.

Сабактын жабдылышы: Окуучулардын ар бирине бирден текст (№ 1-тиркеме), дептер, карандаш берилет. Таблица тартылган флипчарт доскага илинет (№ 2-тиркеме).

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 20 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучуларга “Бабур жөнүндө эмне билесинер?” деген суроо берилет. Алар билген же билем деп эсептеген маалыматтардын бардыгын өз алдынча жазып чыгышат (3-5 мүнөт).

Эскертүү: Маалыматтардын туура же туура эместиги эч кандай мааниге ээ болбойт. Ошондуктан көбүрөөк жазууга аракеттенгиле.

2-кадам: Экиден бир болуп бөлүнүп (группага), жазгандарын бири-бирне салыштырып, толуктап жазышат.

3-кадам: Группанын мүчөлөрү аткарган иштери боюнча ой бөлүшөт (окуп беришет).

4-кадам: Окуучуларга текст таратылат, аларды окуп жатып туштарына таблицадагы белгилерди коё кетет (ар бир сапты белгилөөнүн кереги жок).

5-кадам: Текст окулуп, белгилери коюлгандан кийин түгөйлөрү менен талкуулашат.

Мисалы:

- Кандай жаңы маалыматтар кездешти?
- Кайсы маалыматтар силер билгендерге карама-каршы болду?
- Кандай суроолор пайда болду?
- Кызыктуу маалыматтар болдубу?

6-кадам: Талкуу бүткөн соң доскадагы таблицаны чийишип, андагы белгилерге тексттеги белгиленген сүйлөмдөрдү кыскача жазуу менен толукташат жана “?” белгисине башкалардан суроо менен жооп алышат.

Эскертүү: Таблицанын үлгүсүн доскага чийип же илип коюш керек.

Суроолор:

1. Индиядагы Улуу Моголдор империясы качан жана кантип негизделген?

2. Эмне үчүн баскынчылардын мезгилинде Индиядагы абал жакшырган?

3. Эмне үчүн жана качан Моголдор империясы төмөндөп кеткен жана жоюлган?

2-вариант:

Колдонулган ыкма: Биргелешип издөө

Сабактын жабдылышы: Тексттер же окуу китеби, жоопту биргелешип издөө үчүн суроолор.

Убакыт: 15-20 мүнөт

1-кадам: Окуучуларга текст таратылып, алар окуп даярданышат.

2-кадам: Мугалим жоопту биргелешип издөө үчүн суроолорду бере баштайт. Суроолор жалпы класска берилип, жооп

жеке окуучудан суралат. Башкалардын пикирин да сурап туруу керек.

Темадагы негизги окуяларды камтыган суроолор берилип, жалпы талкуу жүрөт.

Болжолдуу суроолор: (Мугалим да кошумчалайт)

1. Улуу Могол династиясынын негиздөөчүсү ким болгон жана качан негизделген?

2. Антимоголдук көтөрүлүштүн чыгыш себептери жана империянын жоюлушу.

3. Ост-Индия компаниясы жана ал качантан баштап Индияга кожоюндук кыла баштаган?

4. Сипайлар жана алардын көтөрүлүшүнүн чыгыш себептери, көтөрүлүштүн натыйжалары?

5. Индия Улуттук Конгрессинин түзүлүшү жана анын максаты.

6. Индия Улуттук Конгрессинин жүргүзгөн иштери жана анын экиге бөлүнүшү

7. Колониялык Индияда илимдин өнүгүшү.

8. Индиядагы маданият жана искусствонун өнүгүшү.

№ 1-тиркеме:

Улуу Могол державасы жана анын кулашы.

XVI- кылымдын башында Индиянын түндүгүндө күчтүү мусулман Могол империясы түзүлүп, XVI-I кылымда анын чоң бөлүгүн ээлеп алган. Державанын негиздөөчүсү теги кыргызстандык Ош жана Анжиянды башкаруучунун уулу, Тимуриддердин урпагы Бабур (1483-1530) болгон. Ал 1526-жылы Делини басып алып, Улуу Могол династиясын негиздеген. Индустан Бабурду “Улуу Могол”, тактап айтканда Могол өлкөсүнөн келген “улуу господин” деп аташкан. Ал бул империяны беш жыл акыйкаттык менен башкарып, кыска мөөнөттүн ичинде гүлдөгөн өлкөгө айландырган.

Моголдордун бийлиги Акбар (1552-1605) башкарган мезгилде бекемделген. Борбору Агра шаарына көчүрүлгөн. Гуджарат жана Бенгалияны басып алып, деңизге чыгууга мүмкүндүк алышкан. Империянын түзүлүшү менен Индияда ич ара согуштар токтогон. Райондордун борборунун ортосунда соода жөнгө салынып, абал жакшырган. Индиянын ички чарбасына баскынчылар чоң өзгөртүүлөрдү киргизген эмес. Индиялыктар өз каада-салттары менен жашап, жамаат сакталып калган. Жамааттардын өз кол өнөрчүлөрү, жер ээлөөчүлөрү, полиция башчысы, айыл аксакалы, соту жана өз храмдары болгон. Жамаат менен мамлекеттин байланышын салык гана түзгөн.

Индияда Могол доорунда феодалдык мамиле өнүккөн. Аны борборлошкон бийлик жөнгө салган. Кол өнөрчүлүк гүлдөп

өнүгүп, токуу өнөрү өзгөчө бааланган. XVII- кылымда өлкөнүн экономикалык борбору Бенгалия болгон. Ал жерде кездеме токуу, тамеки жана селитра өндүрүү жакшы жолго коюлган. Гуджаратта кеме куруу өнүккөн.

XVII- кылымдын башында Улуу Могол империясынын алгачкы кризиси башталган. Падыша Аурангзебдин (1658-1707) тушунда анын туура эмес жүргүзгөн саясатынан улам империя төмөндөй баштаган. Падыша индустар менен шейиттерди куугунтуктап, музыкага, живописке жана бийге тыюу салган. Мусулман салыгы киргизилген. XVII- кылымдын экинчи жарымында антимоголдук көтөрүлүштөр башталып, 1858-жылы империя жоюлган. Бирок Моголдор Түндүк-Чыгыш Индияда бийлик жүргүзүүсүн улантышкан.

№ 2-тиркеме:

“√” – муну билем	“+” – жаңы билдим	“_” – окугандарым билгендериме карама-каршы	“?” – муну түшүнгөн жокмун

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201__-жыл	колу	
Бекитемин	201__-жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы:

8-класс. Жаңы тарых.

Тема: § 29. Африка.

Өтүү мөөнөтү: Апрельдин үчүнчү жумасы.

Колдонулган ыкма: Чакан группада (түгөйлөрү менен) иштөө.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Африка өлкөлөрүн Европалыктардын жана АКШнын басып алуулары жана аларга карата жүргүзгөн колониялык саясаты тууралуу түшүнүк алышат.

Тарбиялык: Элдин өз эркиндиги үчүн болгон күрөшүнүн таасири аркылуу окуучуларда эркиндиктин жана көз карандысыздыктын баалуулуктары тууралуу түшүнүктөрү калыптануу менен патриоттук сезими ойгонот.

Өнүктүрүүчүлүк: Окуучулар берилген суроолорго өз алдынча эркин жооп берүү аркылуу, интеллектуалдык деңгээлин жогорулатат. Экиден биригип иштөө көндүмдөрүнө ээ болушат.

Сабактын жабдылышы: Даяр тексттер (№ 1-тиркеме. Европалык басып алуулар).

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 20-25 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Доскага “колония” деген сөз жазылат да окуучуларга бул жөнүндө билгендеринин бардыгын жазып чыгуу сунушталат (көбүрөөк жазгыла, туура, туура эместиги эч кандай мааниге ээ эмес) (5- 6 мүнөт).

2-кадам: Эки-экиден болуп жазган маалыматтарын салыштырып, бири-биринен толуктап жазышат.” Колония” деген сөз дагы кайсы учурда колдонулаарын ойлонушат.

3-кадам: Аткарган иштери тууралуу ой бөлүшүп окуп беришет. Алар доскага же флипчартка жазылат (5-6 мүнөт).

4-кадам: Окуучуларга текст таратылат, аларды окуп чыгышат жана доскага жазылган пикирлерди салыштырышат.

5-кадам: Окуучулар түгөйү менен Европалыктардын жана АКШнын качан, кайсы аймактарды эмне үчүн басып алгандыгын, кайсы колониялар жана шаарлар негизделгенин тексттен талдап окуп, далилдеп, жазып айтып беришет. Мүмкүн болсо картадан көрсөтүшөт

№ 1-тиркеме:

Европалыктардын басып алуулары.

XV- кылымда Португалиялыктар Атлантиканын жээгинен чакан аймакты басып алган. Ал жер кийинки басып алуулар үчүн база болгон. Ушундан кийин Африкадагы колониялык басып алуулар башталган. Африканын аймагына тереңдеп кирүүгө жергиликтүү калктын каршылык көрсөтүүсү тоскоолдук кылган.

XVII кылымда англиялыктар, француздар, голландиялыктар Алтын жээкке (азыркы Гана) бекем орношуп алышкан. Француздук отряд Сенегал дарыясынын айрылышына порт негиздеген, голландиялыктар Ыйык Үмүт тумшугун басып алып, Кап колониясын түзүшкөн. Африканын түштүгүндө европалыктардан негизинен голландиялык колонисттерден – бурлар деген же азыркы кезде “африканерлер” деп аталган өзүнчө элдер түзүлгөн. Алар жергиликтүү элдин жерин басып алышкан, малын олжолоп, өздөрүн кулга айландырышкан.

Кап колониясын Англия басып алгандан кийин булардын көп бөлүгү Түндүк Чыгышка Ореанжевая жана Вааль дарыяларын көздөй жылышкан. Кара түстөгү африкалыктардан тартып алынган аймакта бурлар Ореанжевая жана Трансвааль республикаларын негиздешкен.

Колонисттер Европага пил сөөгүн, алтын, алмаз ж.б. асыл таштарды алып турушкан. Кулдукка сатуу үчүн кара кулдарды кармап кетишкен.

XVIII- кылымдан баштап Африкадагы колониялык саясат өзгөргөн. Батыш Европада жана Түндүк Америкада капитализмдин өнүгүшү менен колониялык басып алуулардын максаттары да

өзгөргөн. Ошондуктан, Африкадан кулдарды эмес, пил сөөктөрүн, айыл чарба продукциялары менен өнөр жай сырьёлорун, кымбат баалуу металлдарды алышкан. АКШ Африкага кулчулуктан бошонгон адамдарды жиберип, аларды жайгаштыруу үчүн Гвинея булуңунан чакан аймакты сатып алышкан. XVII- кылымдын 40-жылдары бул аймактар АКШнын таасири астында болгон Либерия республикасы деп жарыяланган.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 -жыл	колу	
Бекитемин	201__ - жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы:

8-класс: Жаңы тарых.

Тема: 30. XIX-XX кк. эл аралык мамилелер

Өтүү мөөнөтү: Априлдин төртүнчү жумасы.

Колдонулган ыкма: Салыштыруу, Венндин диаграммасы.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: XIX-XX кылымдардагы эл аралык абал жана согуштук саясий блоктордун түзүлүшү, колониялардын кеңейиши жөнүндө окуп жана салыштырып билишет.

Өнүктүрүүчүлүк: Салыштыруу аркылуу эки союздун түзүлүү шартын, себептерин, максатын талдап баа берүү менен логикалык жана сынчыл ойлонуу өз пикирин аргументтүү түрдө далилдеп берүү көндүмдөрүн өнүктүрүшөт.

Тарбиялык: Саясий түшүнүктөрүн кеңейтүү менен эл аралык абалга анализдөө аркылуу баа бере билүүгө тарбиялоо.

Сабактын жабдылышы: Эки окуучуга бирден текст (же ар бирине) Венндин диаграммасы чийилген бир флипчарт (мүмкүн болсо).

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 15 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучулар экиден биригип отурушат жана эки окуучуга бирден текст таратылат. № 3-тиркемени дептерине чийишет (Т схемасы).

2-кадам: Түгөйлөр аларды окуп, эки согуштук союздун түзүлгөн мезгилин, себептерин, максатын анализдеп, баа берүү менен салыштырып Т схемасына жазышат (7-8 мүнөт).

3-кадам: Убакыт бүткөндө түгөйлөрдөн бирден окуучу жазгандарын окуп берип, окуучулардын суроолоруна жооп беришет (3-5 мүнөт).

Рефлексия:

- Түгөйүнөр менен тексттерди салыштыруудан эмнелерге үйрөндүңөр?
- Эки союздун түзүлүш максаттарынын кандай өзгөчөлүктөрүн билдинер?

№ 1-тиркеме:

Үчтүк союзу

1882-жылы Германия тарабынан үчтүк союзуна негиз салынган. Анда Германиянын, Австро-Венгриянын жана Италиянын ортосундагы жашыруун союздук келишимге кол коюшкан. Үчтүк союзу – Франция менен Россияга каршы багытталган агрессивдүү согуштук саясий блок болгон.

XX- кылымдын башында эң ири капиталисттик державалардын ортосундагы карама-каршылыктар курчуган. Үчтүк союзунда Германия алдыңкы ролду ээлеген. Ал Балкандагы экономиканын күчөшүнө байланыштуу Австро-Венгрия менен улам көбүрөөк кагылыша берген. Германия өз тарабына Турцияны тартууга жана Балкандан союздаштарды издөөгө умтулган.

№ 2-тиркеме:

Антанта союзу

Согуштук-саясий экинчи союзга 1893-жылы күчүнө кирген франциялык-россиялык согуштук конвенция жана 1904-жылы Англия менен Франциянын ортосундагы жетишилген “чын жүрөктөн макулдашуу” келишими тарабынан негизделген. Анда таасир көрсөтүү чөйрөсүн кеңейтүүнү жана аларды сактоо үчүн колдоо керсетүү каралган. Бул союз 1907-жылы Англия-Россия конвенциясы тарабынан, Азия боюнча Англия менен Россиянын ортосундагы карама-каршылыктар чечилгенден кийин түзүлгөн. Англия гегемондуулукка талап коюп, ал эми Франция менен Россияга сокку уруучу күчтүн ролу ыйгарылган болучу. Бул союз Антанта (француз тилинен – макулдашуу) союзу деп аталган.

№ 3-тиркеме:

Үчтүк союзу	Окшош жактары	Антанта союзу

2-вариант:

Колдонулган ыкма: Чаташкан логикалык чынжырлар.

Сабактын жүрүшү:

1. Мугалим № 1-тиркемедеги (баарын же жарымын) хронологиялык жана окуялар чынжырларынын ар бирин бирден карточкаларга жазып, аларды аралаштырып досканын четине (алдыңкы партага) коёт же бир нерсеге салып, окуучулар кармап турат.

2. Окуучуларга аларды окуп, даталарды жана окуяларды ырааты менен коюп чыгуу сунуш кылынат.

3. Мугалим окуучуларды кезек менен чакырып, алар ар бир окуяны чынжыры боюнча байланыштырып, өз ордуна (досканын кырына же алдыңкы партага) коюшат.

4. Бардыгы бир пикирге келгенден кийин мугалим окуучулар болжолдоп койгон дата жана окуялар туура же туура эмес жайгашкандыгын текшерүү үчүн № 1-тиркемедеги тексттерди окуп берет. Окуучулар тууралап жыйынтыкташат.

№ 1-тиркеме: (Мугалим да өз алдынча түзсө болот).

1. XIX кылымдын аягы XX кылымдын башында эл аралык абал оор болгон. Империалисттик державалар менен колонизаторлорго каршы, колония элдеринин жана көз каранды өлкөлөрдүн күрөшү күч алган.

2. Экономикалык өнүгүүнүн бирдей эместигинин натыйжасында империалисттик державалар Германия, АКШ, Япония колонияларды жана таасир көрсөтүү чөйрөлөрүн кайра бөлүштүрүүгө аракеттениши.

3. Эң ири капиталисттик державалардын ортосундагы карама-каршылыктардын курчу 1914-жылы биринчи дүйнөлүк согуштун башталышына алып келген.

4. 1882-жылы Германия тарабынан үчтүк союзу түзүлүп, ага Австрия, Венгрия, Италия кирген жана Англия менен Францияга багытталган.

5. 1907-жылы курамына Англия, Франция, Россия кирген Антанта союзу түзүлгөн.

6. 1882-жылы Англия Египет элинин боштондук күрөшүн басып, аны өз колониясына айландырды жана Суец каналын өз көзөмөлдүгүнө алды.

7. Ошондой эле Англия чыгыш Суданды басып, чыгыш Африка деп аталган колониялар тобун түзгөн.

8. Улуу Британия 1902-жылы Англия-Бур согушунда жеңип, Түштүк-Африканы басып алууну аяктаган.

9. 1910-жылы Кап колониясы, Наталь, Оранжевая жана Трансвааль биригип, өзүн-өзү башкаруу укугуна ээ болгон Түштүк Африка союзун түзүшкөн.

10. Франция 1870-1871-жылдары Германиядан жеңилгенден кийин жоготууларын толуктоо үчүн колонияларды кеңейтип, Германияны алсыратууга аракеттенишкен.

11. Франция Тунисти, Түндүк батыш Африканын бир топ бөлүгүн, Мадагаскарды, Сомалинин бир бөлүгүн, Индокытайды басып алуулары Англия менен кагылышууларга алып келген.

12. Германия менен согушканы турган Франция Англия менен мамилесин бузгусу келбей Африканын эки мамлекетке бөлүп алууга макулдашышты ж.б.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201 -жыл	колу	
Бекитемин	201__ - жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

8-класс: Жаңы тарых.

Тема: 31-32. XVIII-XIX кылымдардагы маданият.

Өтүү мөөнөтү: Майдын биринчи, экинчи жумасы.

Колдонулган ыкма: Кезектешип бири-бирин окутуу, текст менен иштөө.

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Маданият менен искусствонун өнүгүшү улуу чыгармачыл адамдардын, дүйнөлүк маданияттын өнүгүшүнө кошкон салымы жана алар өз чыгармаларында эмнелер тууралуу чагылдырганын бирге окуп, кеңири түшүнүк алышат.

Өнүктүрүүчүлүк: Маданият жана искусствонун баалуулуктарын баамдап билүү менен эстетикалык табитин, ошондой эле улуттук искусство тууралуу түшүнүгүн өнүктүрүшөт. Группада бири-бирин окутуу көндүмдөрүнө ээ болушат.

Тарбиялык: Монархиялык бийликтин зордук-зомбулугун чагылдырган жана элдин эркиндигин, революциялык чыгууларды даңазалаган адабий жана музыкалык чыгармалар жөнүндө окуп үйрөнүү менен окуучуларды патриоттуулукка үндөп, искусствонун коомдук турмуштагы ролун аныктай билүүгө тарбиялоо.

Сабактын жабдылышы: Окуучуларга бирден текст (№ 1-2-3-4-тиркемелер).

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 20 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучулар төрт-беш группага, саноо жолу менен бөлүнүшөт.

2-кадам: Ар бир группага экөөнө бирден текст таратылат. М.: 1-гр. 1-текст, 2-гр. 2-текст ж.б. (бир тапшырманы эки группага берсе да болот).

3-кадам: Окуучулар берилген тексттерди окуп, башка группаларга айтып берүү үчүн группада бирге даярданышат (10 мүнөт).

4-кадам: Даярдыктан кийин 1-группа калган группаларга тарап отурушуп, даярданган 1-тексттерин аларга айтып беришет (3-4 мүнөт).

5-кадам: Алар ордуна келип отурганда 2-группа башкаларга тарап отуруп, 2-текстти айтып беришет. Ошентип кезектешип айтып берүү аркылуу бул теманы өздөштүрүшөт.

Рефлексия:

- Группада бирге даярдануу кызыктуу болдубу?
- Бири-бириңди окутууда эмнелерге жетиштиңер?

Суруолор:

1. Көркөм адабияттардын адамдардын көз карашына тийгизген таасири.

2. Улуттук боштондук кыймылынын идеяларын кайсы композиторлор өз чыгармаларында чагылдырган. Мисал келтиргиле.

3. XVII-XVIII кк. архитектуранын өнүгүү стилдерине мүнөздөмө бергиле.

№ 1-тиркеме: Адабият

Көркөм адабият адамдардын көз караштары менен жүрүш-турушуна зор таасир тийгизген. Адабий образдар, атүгүл фантастикалык, ойлоп чыгарылган образдар, чындыктын кандайдыр бир белгилерин чагылдырат. Бир таптын экинчи бир тапты эзишине негизделген коомдордо адабият таптык күрөштөрдү көрсөтөт.

Көптөгөн алдыңкы жазуучулар абсолюттук монархтын зомбулугун күнөөлөшкөн, падыша сарайындагы ак сөөктөрдү чиркөөнү шылдыңдашкан, адамдардын крепостнойлуктан, расмий динден бошонушу үчүн чыгышкан. Алар жеке менчикке адамдардын тең укуктуулугуна, соода менен өнөр жайдын эркиндигине негизделген коомдун өнүгүшүнө чакырган. Капитализмдин ийгиликтеринин таасири астында Голландия менен Англиядагы, андан кийин башка өлкөлөрдө XVII жана XVIII кылымдарда көркөм адабиятта буржуазиялык идеялар жайыла баштаган.

№ 2-тиркеме: Адабий чыгармалар

Джон Байрон XIX- кылымдын башында алдыңкы адамдан буржуазиялык революциялардын жемиштери байлардын энчисине тийгендигин көрүшкөн. Алардын бетин ачуу жана эзилген элди коргоо үчүн чыгышкан.

Джон Байрон Лорддор палатасында луддиттерге каршы көрүлгөн чараларда айтыптаган. Жакыр жумушчулардын талкаланышы жөнүндө жазган. Ал Чальд Гарольд жөнүндөгү

поэмада “Ыйык союзу” айыптаган. Анткени, алар революцияны басышкан.

Виктор Гюго. Францияда 30-70-жылдары революциячыл-демократиялык багыттын көрүнүктүү жазуучусу болгон. Анын драмалары менен романдарында элдин төмөнкү катмарынан чыккан алдыңкы адамдар жана ак сөөктөр, дин кызматкерлери менен болгон күрөштөр көрсөтүлгөн.

Генрих Гейне. Атактуу немец акыны Гейне саясий чыгармаларды жазган. Ал “Ыйык союздун” саясатын, немец буржуазиясынын коркоктугун айыптаган. Анын 1844-жылы жумушчулардын көтөрүлүшүнүн таасири менен жазылган “Токуучулар” деген ырында, Гейне Пролетариаттын тарыхый ролун түшүнүүгө аракеттенген.

№ 3-тиркеме:

Музыка

Л.Бетховен.

XIX- кылымдын башында улуу француз буржуазиялык революциянын жана улуттук-боштондук кыймылынын идеялары чагылдырылган. Он тогуз жаш, студент кезинде Франциядагы революция жөнүндө билип Бетховен “Ким эркин адам?” деген ырын жазган. 1804-жылы жазылган өзүнүн “Баатырдык” (үчүнчү) симфониясын Наполеон Бонапартка арноону каалаган, бирок Наполеон өзүн император деп жарыялаганда андан баш тарткан. Бетховендин симфониялары менен башка чыгармаларында трагедиялык окуялар көп бирок, алар оптимисттик маанайда жазылган.

Ф.Шопен (1810-1840) XIX к. улуттук-боштондук кыймылдын жана Европа элдеринин маданиятынын өнүгүшү улуттук искусствонун жогорулашына алып келген. Польшалык улуу композитор Фридрих Шопен XIX к. 30-40-жылдары польшалык музыкалык маданияттын жана дүйнөлүк музыканын жетишкендиктерин камтыган фортепиано үчүн эң мыкты чыгармаларды жазган. “Революциялык этюд” аттуу чыгармасында Польшанын эркиндиги үчүн күрөшүүчүлөрдү жакшы керүү, алардын трагедиялык тагдырлары жөнүндө билдирет.

№ 4-тиркеме:

Архитектура

Коомдун турмушуна архитектура, өзгөчө мамлекеттик жана коомдук имараттар чоң мааниге ээ болгон. Капитализмдин орношу, илимий техниканын ийгиликтери чоң имараттарды ж.б. курулуштарды тезирээк курууга мүмкүндүк берген. XVII-XVIII кылымдарда архитектурада дворяндык классика үстөмдүк кылган. Версалдын башкы сарайларынын заңкайган жана келишимдүү

калонналары, портиктери байыркы Римдик имараттардын формасын элестетишкен.

Бул стиль Францияда көпкө жашап, Англияда да кеңири колдонулган. (Мисалы, Лондондогу ыйык Павел собору) Европада, өзгөчө Голландияда, Германияда жана Польшада XVII-XVIII кылымдардын биринчи жарымында башка стиль пайда болгон. Ал жерде куполдору менен карниздеринин сызыктары, оор кооздуктары, дубалдардын оюктары ж.б. скульптуралык жасалгалары көп сарайлар менен чиркөөлөр курулган. XVII-XVIII-кылымдарда бул архитектуралык стиль тарыхта барокко деп аталган. Мисалы, XVII кылымда бүткөн Римдеги ыйык Петр дун собору немецтик княздардын көптөгөн сарайлары менен сепилдери, монастрлар курулган. Францияда экинчи империянын стили, ал эми Англияда-Викториялык Стиль дагы өнүккөн. XIX кылымдын ортосундагы архитектурада классицизмден четтөө жана мурдагы өткөн доорлордун ар кайсы стилдерин алмаштыруу скульптуралык кооздуктардын көптүгү белгиленген. Англияда ж.б. өлкөлөрдө орто кылымдагы готика стилин тууроо өнүккөн . Бул стилде Лондондо парламенттин жаңы имараты курулган.

Текст менен иштөө

Окуучулар §31-32нин 1-2-3 кичи темаларын окуп, өнөр жайда, дыйканчылыкта, транспорт жана байланышта кандай илимий өндүрүштүк жана чарбалык жетишкендиктерин жазышат.

Администрация мүчөсү

Бекитемин	201-жыл	колу	
Бекитемин	201__- жыл	колу	

Түзгөн:

Сабактын планы.

8-класс: Жаңы тарых.

Тема: 33. Өтүлгөн сабактарды кайталоо.

Өтүү мөөнөтү: Майдын үчүнчү жумасы.

Колдонулган ыкма: Коллективде иштөө

Сабактын максаттары:

Билим берүүчүлүк: Окуучулар карточкадагы суроолорго жооп берүү аркылуу өтүлгөн темаларды кайталап, бышыкташат.

Өнүктүрүүчүлүк: Жоопту ылдам таба билүү аркылуу маалыматарга ээ болуу, ой жүгүртүү жана сынчыл ойлоону көндүмдөрүн калыптандыруу менен өзүн-өзү өнүктүрүү.

Тарбиялык: Маалымдуулугун кеңейтүү менен интеллектуалдык деңгээлин жогорулатууга, бири-бирине жардамдашууга, тез ойлонуп жооп таба билүүгө тарбиялоо.

Сабактын жабдылышы: Бирден суроо жазылган карточкалар жана аларды салган кутуча

Сабактын жүрүшү:

Убакыт: 10-15 мүнөт

Уюштуруу: Саламдашуу, толуктоо

Өтүлгөн сабакты кайталоо: Анын жаңы тема менен байланышы.

1-кадам: Окуучулар тегерек тартып турушат. Алардын бирөө алып баруучу болуп дайындалат.

2-кадам: Ал карточкалар салынган кутучаны алып, сааттын жебеси боюнча окуучуларга кезек менен таратат, карточканы алган окуучу андагы суроого дароо жооп берүүсү керек.

3-кадам: Алып баруучу кийинки окуучуга келет, ал дагы карточканы алып, суроого жооп берет. Эгерде жооп бере албай калса, жанындагы окуучулар жардамдашат. Ушундай жол менен акыркы окуучуга же карточка түгөнгө чейин уланат.

Рефлексия:

- Бул ыкмада иштөөдө өзүңөрдү кандай сездиңер?
- Эмне үчүн н сабакты ушундай формада өттүк?
- Кайсы суроолор кызыктуу болду?

СААЛАЕВ Өскөн

**ЖАҢЫ ТАРЫХ БОЮНЧА САБАКТЫН ПЛАНЫНЫН
УСУЛДУК ИШТЕЛМЕЛЕРИ**

(толукталып кайра чыгарылышы)

8-класс

Басмага 2015ж. берилди
Офсет кагазы, нускасы 200 даана.
Форматы 21x14,8/16, көлөмү 5,9 б.т.
Солошин ЖЧК